EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 20. 2. 2024
COM(2024) 69 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Zhrnutie ročných správ o realizácii operačných programov spolufinancovaných z Fondu európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby v roku 2021

Zhrnutie ročných správ o realizácii operačných programov spolufinancovaných z Fondu európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby v roku 2021

Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (ďalej len „FEAD“) pomáha zmierňovať najhoršie formy chudoby v EÚ, ako je potravinová deprivácia, chudoba detí a bezdomovectvo.

V roku 2021 sa sociálna situácia vyznačovala vyššou mierou chudoby a sociálneho vylúčenia, čiastočne v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19. Viac ako 94 miliónov ľudí v celej EÚ (21,9 % celkového obyvateľstva) bolo v roku 2020 ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením.

V tejto súvislosti členské štáty použili dostupné zdroje v rámci operačných programov (OP) FEAD na poskytovanie potravinovej a/alebo základnej materiálnej pomoci (v 23 krajinách v rámci OP I) a na podporu sociálneho začlenenia (v Nemecku, Holandsku, Dánsku a vo Švédsku v rámci OP II). Tým sa doplnili vnútroštátne opatrenia na riešenie materiálnej deprivácie a boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu.

V roku 2021 bolo z FEAD sprístupnených **4,6 miliardy EUR** (v bežných cenách) na programové obdobie 2014 – 2020 (vrátane pridelených prostriedkov z iniciatívy REACT-EU), čím sa celková hodnota fondu zvýšila na približne päť miliárd EUR (vrátane prostriedkov pridelených štátom).

Priemerná miera plnenia v EÚ bola v roku 2021 na úrovni 63 %. Najvyššie miery boli v Bulharsku (91 %), Španielsku (86 %) a Holandsku (86 %). V porovnaní s rokom 2020 došlo k nárastu miery plnenia v Rumunsku, Maďarsku a na Cypre.

V roku 2021 dostalo potravinovú pomoc prostredníctvom FEAD viac ako 15 miliónov ľudí (o niečo viac ako 14,9 milióna ľudí v roku 2020) a 2,1 milióna ľudí dostalo základnú materiálnu pomoc. Podporu na účely sociálneho začlenenia dostalo približne 18 000 osôb v štyroch krajinách, ktoré realizujú druhý typ programov FEAD (OP II). Podpora z FEAD bola rovnomerne rozdelená medzi mužov a ženy (50 %/50 %). Pokiaľ ide o vekové skupiny, 26 % podpory z FEAD smerovalo deťom a 11 % starším ľuďom.

V roku 2021 bolo poskytovanie potravinovej podpory a základnej materiálnej pomoci naďalej výrazne ovplyvnené ochorením COVID-19. Zvýšil sa dopyt po podpore a bolo potrebné zahrnúť ďalšie skupiny zraniteľných osôb. Došlo aj k zmenám v spôsobe doručovania podpory a druhu poskytovanej podpory (napríklad v Rumunsku boli zavedené poukážky). Miestne prijímajúce organizácie našli spôsoby, ako sa vyrovnať so zavedenými obmedzeniami, a podarilo sa im pokračovať v podpore podobného počtu príjemcov ako v roku 2020. Distribúcia potravín alebo materiálnej pomoci čelila logistickým výzvam. Nakoniec sa však vyriešili s cieľom pomôcť reagovať na nepretržitý dopyt po podpore a udržať podobné úrovne jej poskytovania ako v predchádzajúcom roku pandémie.

Pokiaľ ide o **potravinovú pomoc**, najvyšší absolútny počet ľudí, ktorí dostali potravinovú podporu, sa zaznamenal v Španielsku, vo Francúzsku, v Taliansku, Poľsku a Rumunsku. Je to v súlade s veľkým rozpočtom, ktorý majú tieto krajiny k dispozícii, a s dodatočnými zdrojmi z iniciatívy REACT-EU. V roku 2021 bolo distribuovaných takmer 450 000 ton potravín. To zahŕňalo základné výrobky, ako sú mliečne výrobky, cestoviny, ryža, zelenina a ovocie, olej a mäso, ktoré boli doručované v balíčkoch alebo v rámci jedál.

V krajinách, ktoré poskytujú **základnú materiálnu pomoc** prostredníctvom FEAD, túto pomoc využilo viac ako dva milióny ľudí. Viac ako polovica z nich sa nachádzala

v Rumunsku, pričom dostali hygienické balíčky a školské potreby. Materiálna pomoc na Cypre, v Maďarsku, Írsku a Rakúsku bola zacielená hlavne na deti.

Členské štáty, ktoré realizovali programy potravinovej a/alebo základnej materiálnej pomoci (OP I), zaviedli aj **sprievodné opatrenia**. Väčšina členských štátov naďalej uskutočňovala kombináciu sprievodných opatrení. Patrilo medzi ne poradenstvo v oblasti prípravy jedál a skladovania potravín, informácie na podporu zdravej výživy, kurzy varenia, odporúčania týkajúce sa príslušných služieb, semináre na zlepšenie začleňovania do vzdelávania alebo trhu práce, poradenstvo v oblasti domáceho manažmentu a prístup k starostlivosti o deti.

Medzi štyri krajiny realizujúce programy sociálneho začlenenia FEAD (OP II) patrilo Nemecko, Holandsko, Dánsko a Švédsko. Zamerali sa na **opatrenia v oblasti sociálneho začlenenia** pre tieto konkrétne cieľové skupiny: staršie ženy, migranti, menšiny a ľudia bez domova. V roku 2021 sa pomoc poskytla celkovému počtu 18 000 ľudí.

V roku 2021 bol FEAD naďalej výrazne ovplyvnený dôsledkami pandémie ochorenia COVID-19. Členské štáty museli prehodnotiť priority FEAD, cieľové skupiny, operácie a druhy podpory a zároveň zabezpečiť nepretržitú podporu zraniteľných skupín. Dodatočnými zdrojmi sprístupnenými prostredníctvom iniciatívy REACT-EU sa ďalej podporovali iniciatívy zamerané na riešenie vyšších mier neistoty v celej EÚ. Existujúce programy FEAD tak mohli poskytovať väčšiu potravinovú podporu a základnú materiálnu pomoc cieľovým skupinám, pričom poskytovali kľúčovú podporu ľuďom, ktorí sa už v neistej situácii nachádzali. FEAD sa preto ukázal ako dôležitý nástroj na podporu ambícií stanovených v akčnom pláne na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv v záujme zníženia počtu ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Išlo aj o flexibilný spôsob čerpania prostriedkov z dodatočného rozpočtu, ktorý bol sprístupnený v rámci iniciatívy REACT-EU.

V súvislosti s implementáciou FEAD bude počas posledných dvoch rokov nutné čeliť ďalším výzvam. Bude sa vyvíjať väčší tlak na dokončenie projektov a vykázanie zostávajúcich výdavkov, na pomoc Ukrajincom utekajúcim pred ruskou vojenskou agresiou a na zmiernenie krízy životných nákladov, ktorá by mohla zvýšiť dopyt po materiálnej podpore v EÚ.

Zhrnutie ročných správ o realizácii operačných programov spolufinancovaných z Fondu európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby v roku 2021

1. ÚVOD

Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (ďalej len „FEAD“)[1] **pomáha zmierňovať najhoršie formy chudoby v EÚ, ako je potravinová deprivácia, chudoba detí a bezdomovectvo.** Z FEAD bolo sprístupnených celkovo 4,6 miliardy EUR (v bežných cenách) na obdobie 2014 – 2020 (vrátane pridelených prostriedkov z iniciatívy REACT-EU), čím sa celková hodnota fondu zvýšila na približne päť miliárd EUR (vrátane prostriedkov pridelených štátom).

Členské štáty môžu fond využiť dvoma spôsobmi, a to: Môžu použiť:

- operačný program na poskytovanie potravinovej a/alebo základnej materiálnej pomoci (OP I) a/alebo
- operačný program na podporu sociálneho začlenenia (OP II).

Potravinová a/alebo základná materiálna pomoc musí byť doplnená sprievodnými opatreniami. Tie môžu zahŕňať vzdelávacie činnosti na podporu zdravého stravovania, poradenstvo v oblasti prípravy jedál a skladovania potravín, opatrenia na uľahčenie prístupu k zdravotnej starostlivosti, psychologickej a terapeutickej podpore, programy zamerané na nadobúdanie zručností, poradenstvo v oblasti riadenia rozpočtu domácnosti, spoločenské a voľnočasové aktivity a poskytovanie právnych služieb.

Toto zhrnutie v súlade s právnym základom pre FEAD[2] **vychádza z ročných správ o realizácii za rok 2021**, ktoré Komisia dostala od všetkých členských štátov.

Pandémiou ochorenia COVID-19 sa zhoršili už aj tak významné výzvy v oblasti boja proti najzávažnejším formám (materiálnej) deprivácie. FEAD bol zriadený s cieľom pomôcť reagovať na najhoršie formy chudoby v EÚ poskytovaním potravinovej podpory a/alebo základnej materiálnej pomoci (OP I), prípadne podpory na účely sociálneho začlenenia (OP II). V ročných správach o realizácii za rok 2021 sa zdôrazňuje reakcia na riešenie vplyvu pandémie ochorenia COVID-19 na najodkázanejšie osoby a zmiernenie najhorších foriem chudoby a sociálneho vylúčenia. Vďaka dodatočnej flexibilite programov FEAD v rámci Kohéznych opatrení na podporu utečencov v Európe (CARE) bolo

[1] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 223/2014 z 11. marca 2014 o Fonde európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (Ú. v. EÚ L 72, 12.3.2014, s. 1). Nariadenie bolo zmenené v auguste 2018 prostredníctvom revízie nariadenia o rozpočtových pravidlách (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1537946431022&uri=CELEX:02014R0223-20180802). Nariadením (EÚ) 2020/559 sa mení nariadenie (EÚ) č. 223/2014 s cieľom umožniť členským štátom reagovať na pandémiu ochorenia COVID-19 a zavádzajú sa opatrenia na zabezpečenie toho, aby najodkázanejšie osoby mohli naďalej dostávať pomoc z FEAD v bezpečnom prostredí. Zmenou na základe nariadenia (EÚ) 2021/177 sa členským štátom umožňuje použiť dodatočné finančné prostriedky sprístupnené v rámci iniciatívy REACT-EU na obnovu po pandémii ochorenia COVID-19 v rokoch 2021 a 2022.

[2] Článok 13 ods. 9 nariadenia (EÚ) č. 223/2014. Obsah ročných a záverečných správ o realizácii vrátane zoznamu spoločných ukazovateľov sa stanovuje v delegovanom nariadení Komisie (EÚ) č. 1255/2014 zo 17. júla 2014.

financovanie z FEAD kľúčové, aj pokiaľ ide o poskytovanie veľmi potrebnej potravinovej a základnej materiálnej pomoci Ukrajincom utekajúcim pred ruskou vojenskou agresiou.

FEAD dopĺňa vnútroštátne opatrenia na riešenie materiálnej deprivácie a boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Jeho zameraním na potravinovú podporu, základnú materiálnu pomoc a sociálne začlenenie sa riešia výzvy, ako je potravinová deprivácia, chudoba detí a bezdomovectvo. Táto práca je v súlade so stratégiou Európa 2020 a s akčným plánom na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv a s jeho novým ambicióznym cieľom do roku 2030. V nariadení sa stanovuje, že potravinová a/alebo základná materiálna pomoc musí byť doplnená sprievodnými opatreniami. Ide o činnosti podporujúce sociálne začlenenie a riešenie sociálnej núdze zodpovednejším a udržateľným spôsobom.

Pre sociálnu situáciu, na ktorej riešenie sa FEAD zameriaval v roku 2021, boli typické ďalšie výzvy v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia, ktoré boli čiastočne spôsobené pandémiou ochorenia COVID-19. Viac ako 94 miliónov ľudí v celej EÚ bolo v roku 2020 ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením[3]**,** čo predstavuje 21,9 % celkového obyvateľstva. Číselné údaje zakrývajú značné rozdiely medzi členskými štátmi: pohybovali sa od 11,9 % v Česku, 14,8 % na Slovensku a 15,9 %, v Dánsku do 32,1 % v Bulharsku, 30,4 % v Rumunsku a 28,8 % v Grécku. Nárast v roku 2020 môže priamo súvisieť so sociálno-ekonomickými výzvami vyplývajúcimi zo sanitárnych opatrení zavedených v reakcii na pandémiu ochorenia COVID-19. V roku 2021 mala pandémia pravdepodobne aj ďalší negatívny vplyv na finančnú situáciu domácností, pričom zohrávala úlohu pri zvyšovaní miery chudoby a príjmovej nerovnosti v krátkodobom horizonte.

Napriek zlepšeniam dosiahnutým v rokoch 2012 až 2019 zostal cieľ stratégie Európa 2020, ktorým je zníženie počtu ľudí ohrozených chudobou o 20 miliónov v porovnaní s rokom 2008, v poslednom desaťročí nedosiahnuteľný. V akčnom pláne na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv sa stanovuje nový cieľ na rok 2030 zameraný na zníženie počtu ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením o ďalších 15 miliónov na približne 76 miliónov do roku 2030, pričom ide o pokles z 91 miliónov v roku 2019[4]. Vzhľadom na osobitné účinky, ktoré má chudoba a sociálne vylúčenie na deti, sa v akčnom pláne stanovuje aj osobitná a dodatočná ambícia znížiť do roku 2030 počet detí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením (vo veku 17 rokov a menej) o päť miliónov.

1.1. Budúci vývoj

V súčasnom dlhodobom rozpočte EÚ na roky 2021 – 2027 (známom aj ako viacročný finančný rámec) je FEAD integrovaný do Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+) s cieľom zjednodušiť financovanie a zlepšiť synergie medzi fondmi. S cieľom zvýšiť podporu na účely sociálneho začlenenia sa v nariadení o ESF+[5] požaduje, aby sa aspoň 25 % zložky ESF+ podliehajúcej zdieľanému riadeniu pridelilo na ciele sociálneho začlenenia [v porovnaní s 20 % stanovenými v Európskom sociálnom fonde (ESF) na roky 2014 –

[3] Tieto hodnoty sa vzťahujú na EÚ27 za všetky roky a sú k dispozícii na webovom sídle Eurostatu (ILC_PEP_S01). Chýbajúce údaje za Chorvátsko v rokoch 2008 a 2009 boli extrapolované na základe hodnoty vykázanej za rok 2010.

[4] Európska komisia (2021), pracovný dokument útvarov Komisie pripojený k oznámeniu Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv [SWD(2021) 46 final].

[5] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1057 z 24. júna 2021, ktorým sa zriaďuje Európsky sociálny fond plus (ESF+) a zrušuje nariadenie (EÚ) č. 1296/2013.

2020], pričom ďalšie aspoň 3 % za každý členský štát by sa mali prideliť na riešenie materiálnej deprivácie, čo je v súčasnosti kľúčovým cieľom FEAD. Členské štáty naplánovali vyčleniť na podporu najodkázanejších osôb päť miliárd EUR zo zdrojov ESF+ (príspevok EÚ vo výške 4,5 miliardy EUR). Ide o 4 % celkových pridelených prostriedkov z ESF+ v rámci zdieľaného riadenia, čo presahuje zákonnú požiadavku na úrovni 3 %.

Aby bola podpora na riešenie materiálnej deprivácie čo najefektívnejšia, vzťahujú sa na ňu osobitné pravidlá. Hoci je riadenie operácií zahrnutých do priorít alebo programov materiálnej podpory (so zjednodušenými požiadavkami z hľadiska riadenia a monitorovania) súčasťou ESF+, má byť jednoduchšie, aby sa predišlo administratívnemu zaťaženiu zúčastnených organizácií.

1.2. Koordinácia FEAD na úrovni EÚ

Tak ako v predchádzajúcich rokoch, expertná skupina FEAD naďalej predstavovala hlavné fórum, v rámci ktorého si riadiace orgány môžu vymieňať informácie o implementácii fondu. Expertná skupina sa v roku 2021 stretla dvakrát (spolu s technickou pracovnou skupinou ESF), aby prediskutovala realizáciu programov FEAD. Medzi významné aspekty, o ktorých sa diskutovalo, patrili sprievodné opatrenia, audity, koordinácia s inými fondmi EÚ, zjednodušené vykazovanie nákladov a elektronické poukážky a zmeny iniciatívy REACT-EU.

V záujme posilnenia vzťahov so zainteresovanými stranami boli zasadnutia siete FEAD, ktoré sa uskutočnili predtým, nahradené v rokoch 2020 a 2021 činnosťami vzájomného učenia pre komunitu FEAD. V tomto období sa uskutočnili tri online tematické semináre, tri partnerské výmeny a dve konferencie, počas ktorých sa diskutovalo o problémoch týkajúcich sa realizácie a možnostiach, ktoré ponúka ESF+.

Na seminároch a v rámci partnerských výmen sa diskutovalo najmä o:

- charakteristikách nových konečných príjemcov opatrení financovaných z FEAD a o nových postupoch uplatňovaných počas pandémie ochorenia COVID-19,
- možných integrovaných prístupoch k podpore sociálneho začlenenia konečných príjemcov,
- monitorovaní a osvete,
- sprievodných opatreniach zameraných na sociálne začlenenie počas pandémie a po pandémii,
- zavedení (elektronických) systémov poukážok a
- zapojení a úlohe zainteresovaných strán a konečných príjemcov.

2. POKROK PRI REALIZÁCII OPERAČNÝCH PROGRAMOV[6]

2.1. Finančná implementácia

Celkové oprávnené verejné výdavky viazané v rámci podpory FEAD predstavovali v roku 2021 694 miliónov EUR. Na konci roka 2021 bol na investície z FEAD sprístupnený celkový rozpočet vo výške päť miliárd EUR. Tento celkový rozpočet zahŕňa zvýšenie o 0,5 miliardy EUR v súvislosti s balíkom v rámci iniciatívy REACT-EU, ktorý bol vytvorený v reakcii na pandémiu ochorenia COVID-19. Zahŕňa vyčlenené finančné prostriedky EÚ, ako aj vnútroštátne spolufinancovanie zamerané na vykonávanie. Do konca roka 2021 neboli schválené všetky zmeny iniciatívy REACT-EU. Na základe preskúmania zmien programu, ktoré na konci roka 2021 stále prebiehali, sa na rok 2022 očakávalo ďalšie zvýšenie celkového rozpočtu.

Zo sumy päť miliárd EUR dosiahli celkové schválené výdavky do konca roka 2021 výšku 4,68 miliardy EUR (94 % celkového rozpočtu)[7]. V roku 2021 sa vykázané ročné sumy výdavkov, ktoré prijímatelia vynaložili a zaplatili za vykonávanie operácií, v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi výrazne zvýšili na 768,3 milióna EUR, pričom do konca roka 2021 dosiahli celkovú výšku 3 614,5 milióna EUR (alebo 65 % celkového rozpočtu). **Pokiaľ ide o vykázané výdavky, v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi takisto možno pozorovať zrýchlenie v tejto oblasti. Ročná suma vykázaných výdavkov predstavovala 703,9 milióna EUR, čím sa celková suma zvýšila na 3 115,3 milióna EUR (alebo 63 % celkového rozpočtu).**

Pri zahrnutí navýšenia prostriedkov z iniciatívy REACT-EU do rozpočtov FEAD na rok 2021 **žiadny program FEAD v plnej miere neplnil dostupné rozpočty do konca roka 2021; priemerná miera plnenia v EÚ bola v roku 2021 na úrovni 63 %.** Miery plnenia sa určujú na základe podielu celkového prideleného rozpočtu, ktorý je v súčasnosti vykázaný Komisii. V súčasnosti napreduje relatívne dobre Bulharsko (91 %), Španielsko (86 %), Holandsko (86 %), Fínsko (83 %), Poľsko (82 %), Írsko (80 %), Rakúsko (78 %), Lotyšsko (77 %), Cyprus (73 %) a Maďarsko (72 %). Na základe súčasného plnenia sa predpokladá, že tieto krajiny do konca roka 2023 vykážu výdavky všetkých svojich rozpočtov.

Najväčšie zvýšenie plnenia rozpočtu možno pozorovať v Rumunsku (nárast o 26 percentuálnych bodov v porovnaní s koncom roka 2020), Maďarsku (25 percentuálnych bodov), na Cypre (21 percentuálnych bodov) a v Holandsku (20 percentuálnych bodov). Na urýchlenie plnenia s cieľom zabrániť zrušeniu viazanosti rozpočtov FEAD na konci roka 2023 budú potrebné ďalšie opatrenia, najmä v Taliansku (súčasná miera plnenia 40 %), Chorvátsku (46 %), Litve (64 %) a Slovinsku (56 %).

FEAD sa osvedčil ako flexibilný nástroj, ktorý reaguje na vznikajúce potreby, ako sú napríklad potreby vyplývajúce z krízy spôsobenej ochorením COVID-19. Nariadenie o FEAD bolo zmenené v apríli 2020[8] ako súčasť Investičnej iniciatívy v reakcii na

---

[6] Údaje znázorňujú stav realizácie OP na roky 2014 – 2020 do 31. decembra 2021, ako boli vykázané k 12. novembru 2022 v rámci ročných správ o realizácii. Všetky správy a údaje sa zhromažďujú v Systéme riadenia fondov v Európskej únii – SFC2014 (https://ec.europa.eu/sfc/en/2014/fund/fead). SFC2014 sa upravuje vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) č. 463/2014 z 5. mája 2014.

[7] „Schválené výdavky“ znamenajú to, čo sa v ročných správach o realizácii nazýva „celková suma oprávnených verejných výdavkov schválených v dokumentoch, v ktorých sa stanovujú podmienky podpory operácií“ [spoločný ukazovateľ vstupu 1 stanovený v prílohe k delegovanému nariadeniu Komisie (EÚ) č. 1255/2014 (Ú. v. EÚ L 337, 25.11.2014, s. 46)].

[8] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32020R0559.

koronavírus Plus. To umožnilo využívať schémy nepriameho poskytovania pomoci, napr. poukážky alebo karty (s cieľom znížiť riziko infekcie), a uskutočniť nákup osobných ochranných prostriedkov pre organizácie poskytujúce podporu z FEAD. Okrem toho tieto zmeny umožnili členským štátom použiť mieru spolufinancovania z EÚ vo výške 100 % na jeden účtovný rok. Do konca roka 2021 bolo zmenených 12 programov FEAD: osem z nich na účely využívania miery spolufinancovania vo výške 100 % a štyri na zavedenie núdzových opatrení v reakcii na pandémiu.

Ďalšia zmena nariadenia o FEAD bola prijatá vo februári 2021 ako súčasť plánu obnovy vypracovaného Komisiou v rámci iniciatívy REACT-EU[9]**.** Touto zmenou sa členským štátom umožnilo vyčleniť dodatočné finančné prostriedky na programy v rámci ESF, FEAD a Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Týmito dodatočnými zdrojmi sa môže navýšiť existujúca podpora, napríklad potravinová a/alebo základná materiálna pomoc a projekty sociálneho začlenenia. Dodatočné zdroje by mali byť v súlade s osobitými potrebami každého členského štátu a mal by sa nimi zohľadňovať vyšší počet odkázaných osôb od začiatku pandémie ochorenia COVID-19. Celkovo bolo zmenených 13 OP (Belgicko, Bulharsko, Estónsko, Španielsko, Francúzsko, Chorvátsko, Taliansko, Lotyšsko, Luxembursko, Rakúsko, Rumunsko, Slovinsko a Slovensko) s celkovým navýšením prostriedkov zo splátky v rámci iniciatívy REACT-EU na rok 2021 vo výške 506 miliónov EUR.

Nariadenie o FEAD bolo opäť zmenené[10] **6. apríla 2022, pokiaľ ide o Kohézne opatrenia na podporu utečencov v Európe (CARE).** Opatrenia CARE umožňujú členským štátom a regiónom flexibilnejšie využívať FEAD na poskytovanie núdzovej podpory ľuďom, ktorí utekajú z Ukrajiny v dôsledku celoplošnej ruskej invázie. Členským štátom konkrétne umožňuje zmeniť určité časti ich programov, aby mohli riešiť krízu podľa aktuálnej potreby, a jednoducho informovať Komisiu namiesto toho, aby na tieto zmeny museli žiadať jej súhlas. Okrem toho sa v ňom stanovuje skorší dátum začatia oprávnenosti na tieto iniciatívy: 24. február 2022. Takisto sa ním rozširuje možnosť miery spolufinancovania z prostriedkov EÚ vo výške 100 % na pokrytie účtovného roka, ktorý sa začína 1. júla 2021 a končí sa 30. júna 2022. Navyše 12. apríla 2022 bolo prijaté nariadenie[11] na doplnenie opatrení CARE. Táto zmena poskytuje prijímateľom likviditu a urýchľuje prístup k finančným prostriedkom, čo sa dosahuje pridaním platieb predbežného financovania vo výške 3,5 miliardy EUR k splátke v rámci iniciatívy REACT-EU na účely FEAD a programy politiky súdržnosti na rok 2021.

2.2. Implementácia v praxi

Dosah FEAD a profil konečných príjemcov

V roku 2021 dostalo potravinovú pomoc prostredníctvom FEAD 15 miliónov ľudí a ďalších 2,1 milióna ľudí dostalo základnú materiálnu pomoc. Takmer 18 000 ľudí získalo podporu na účely sociálneho začlenenia. Z celkového počtu 17,1 milióna tvorili ženy 50 %, deti 26 % a osoby staršie ako 65 rokov 11 %. Migranti, ľudia s cudzím pôvodom

9 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32021R0177.

10 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/HIS/?uri=uriserv:OJ.L_.2022.109.01.0001.01.ENG.

11 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/HIS/?uri=uriserv:OJ.L_.2022.115.01.0038.01.ENG.

alebo príslušníci menšín tvorili 18 %, osoby so zdravotným postihnutím 6 % a osoby bez domova 5 %.

V roku 2021 sa z FEAD úspešne poskytla pomoc v 27 členských štátoch, čím sa dosiahol významný pokrok pri plnení jeho cieľov. Väčšina členských štátov (23 z 27) distribuovala potravinovú a/alebo základnú materiálnu pomoc a vykonala sprievodné opatrenia (tabuľka 1, OP I). Štyri členské štáty pokračovali v programoch sociálneho začlenenia (tabuľka 1, OP II).

Tabuľka 1. Typ pomoci – FEAD

Operačný program	Typ pomoci	Členský štát (ČŠ)
OP I	Potraviny	**10 ČŠ**: BE, BG, EE, ES, FI, FR, MT, PL, PT, SI
	Základná materiálna pomoc	**1 ČŠ**: AT
	Obidve formy pomoci	**12 ČŠ**: CY*, CZ, EL, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, RO SK^
OP II	Sociálne začlenenie	**4 ČŠ**: DE, DK, NL, SE
* Cyprus dokončil svoj projekt v oblasti poskytovania potravín v roku 2019 a odvtedy sa zameriava len na základnú materiálnu pomoc. ^ Slovensko poskytovalo základnú materiálnu pomoc v rokoch 2016 až 2020 a odvtedy len podáva správy o potravinovej podpore.		

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021.

Deti predstavovali okolo 26 % z celkového počtu osôb, ktoré v roku 2021 dostali potravinovú pomoc, základnú materiálnu pomoc alebo pomoc na účely sociálneho začlenenia. Tento podiel sa mierne znížil v porovnaní s rokom 2020, keď predstavoval 28 %. Vo viacerých členských štátoch tvorili deti veľkú časť osôb, ktoré dostali potravinovú podporu, a to najmä v Belgicku, Chorvátsku, Maďarsku, vo Francúzsku a na Malte. Okrem toho Cyprus, Maďarsko, Írsko a Rakúsko distribuovali materiálnu podporu len deťom (čo teda zodpovedá všetkej základnej materiálnej pomoci).

Približne 18 % konečných príjemcov boli migranti, ľudia s cudzím pôvodom alebo príslušníci menšín (vrátane marginalizovaných komunít, ako sú napríklad Rómovia). Tento podiel však môže byť podhodnotený, keďže informácie o migrantoch, ktorí sú príjemcami podpory, sa z dôvodu ochrany údajov nie vždy oznamujú (Grécko, Francúzsko a Slovensko). Migranti sú vo všeobecnosti najväčšou skupinou, po ktorej nasledujú utečenci a žiadatelia o azyl.

Odhaduje sa, že 5 % konečných príjemcov pomoci z FEAD boli ľudia bez domova; tento podiel zostal vo všeobecnosti stabilný. Počet ľudí bez domova je však mimoriadne ťažké odhadnúť, pretože nie sú evidovaní a často sa zdráhajú poskytnúť akékoľvek osobné údaje. V Írsku, Česku a vo Francúzsku predstavovali ľudia bez domova viac než 10 % konečných príjemcov potravinovej pomoci. V Taliansku bol podiel ľudí bez domova, ktorí boli príjemcami potravinovej pomoci, relatívne nízky (3,7 %), ale ľudia bez domova tvorili najväčšiu skupinu príjemcov základnej materiálnej pomoci (94 % všetkých konečných príjemcov). Aj v Česku tvorili ľudia bez domova relatívne vysoký podiel konečných príjemcov základnej materiálnej pomoci (21 %).

Približne 6 % konečných príjemcov tvorili osoby so zdravotným postihnutím. Najväčší podiel osôb so zdravotným postihnutím, ktoré boli príjemcami potravinovej pomoci, bol v Bulharsku a Maďarsku (31 % v oboch krajinách). Podiel osôb so zdravotným postihnutím, ktoré dostali materiálnu pomoc, bol pomerne vysoký v Rumunsku (19 %), Lotyšsku (17 %) a Litve (12 %).

Implementácia FEAD v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19

V roku 2021 bolo poskytovanie potravinovej podpory a základnej materiálnej pomoci naďalej výrazne ovplyvnené obmedzeniami súvisiacimi s ochorením COVID-19 a väčším dopytom po pomoci. Zmeny na riešenie tohto problému zavedené v roku 2020 pretrvali aj v roku 2021. Príklady uvedené v rámci programov v roku 2021 zahŕňajú zmeny druhov a počtu konečných príjemcov, spôsoby poskytovania podpory a druh podpory.

V rámci niekoľkých programov sa uviedlo, že boli zahrnuté ďalšie sociálne zraniteľné osoby a rodiny, ktoré neboli podporované pred pandémiou ochorenia COVID-19, a to s cieľom pomôcť im vyrovnať sa s ťažkosťami spôsobenými pandémiou. To sa ďalej analyzuje v osobitných oddieloch tejto kapitoly. V tejto kapitole sa zdôrazňuje aj výber nových skupín v roku 2020 (okrem pokračovania existujúcej podpory), ktoré dostali potravinovú podporu a najmä základnú materiálnu pomoc. Zvýšená podpora počas pandémie pokračovala aj v roku 2021, ako sa ďalej podrobne uvádza v osobitných oddieloch. Lotyšsko napríklad uviedlo, že počas svojho núdzového stavu v roku 2021 predĺžilo oprávnenosť pre domácnosti v núdzi a domácnosti s nízkymi príjmami, čím sa účinne zabezpečilo, že príjemcovia pomoci z programu ju dostávali dlhšie. V Bulharsku boli podporované ďalšie skupiny vrátane tých, ktoré boli zahrnuté na základe svojho sociálno-ekonomického postavenia, a osôb s vysokým rizikom nákazy ochorením COVID-19 (ktorým sa pomoc poskytla prostredníctvom doručenia domov). Zatiaľ čo celkový počet konečných príjemcov sa počas pandémie zvýšil, v rámci niektorých programov sa uvádzal nižší počet príjemcov. Napríklad Írsko zaznamenalo zníženie počtu konečných príjemcov v dôsledku vnútroštátnych programov na podporu príjmov počas pandémie. Vďaka tomu sa FEAD mohol namiesto toho zamerať na podporu charitatívnych organizácií, a to zlepšením kvality a rozmanitosti potravín, ako aj spoluprácou so zraniteľnými osobami, ktoré sú ťažšie dostupné.

Pandémia mala značný vplyv aj na spôsoby poskytovania podpory. Aby sa znížilo riziko vystavenia príjemcov infekcii, v rámci programov sa rozšírilo doručovanie do domácností s cieľom zabezpečiť dodávky potravín a základnú materiálnu pomoc namiesto využívania centrálnych odberných miest. Táto zmena sa uvádza ako jedna z najviditeľnejších v rámci rôznych programov, napríklad v Estónsku, Grécku a Lotyšsku. Estónsko uviedlo, že v porovnaní s obdobím pred rokom 2020 bol do domácností doručený podstatne vyšší počet potravinových balíčkov. Potravinové balíčky boli doručované aj priamo do útulkov pre ľudí bez domova. V Lotyšsku si ľudia mohli vziať hotové jedlá, ktoré sa podávali vo vývarovniach, iba so sebou. V rámci väčšiny programov sa uviedlo, že pandémia ochorenia COVID-19 spôsobila značné logistické výzvy v oblasti distribúcie. V niektorých krajinách prijímajúce organizácie a ich dobrovoľníci/zamestnanci doručovali domov, zatiaľ čo iné využívali aj služby doručovania balíkov. Pandémia ovplyvnila pracovnú dostupnosť dobrovoľníkov a iných zamestnancov v distribučných centrách. Vo Francúzsku sa tieto faktory uvádzajú ako hlavné faktory, ktoré ovplyvnili implementáciu FEAD. Francúzsko zároveň uviedlo, že úloha potravinovej podpory z FEAD rástla v dôsledku menšieho počtu darov od supermarketov a poľnohospodárskych partnerov.

V niektorých prípadoch sa napokon zmenil aj druh podpory. Zatiaľ čo potravinová podpora a druhy doručovaných potravín mali tendenciu byť relatívne stabilné (okrem Írska, ako už bolo uvedené), základná materiálna pomoc sa rýchlo upravila tak, aby reagovala na osobitné potreby vyplývajúce od roku 2020 z pandémie. Pomoc zahŕňala ochranné osobné prostriedky, dezinfekčné prostriedky a ďalšie hygienické výrobky s cieľom pomôcť vyrovnať sa s osobitnými potrebami zraniteľných skupín počas pandémie. Tieto zmeny vo všeobecnosti neviedli k nahradeniu existujúcich druhov základnej materiálnej pomoci. Na Cypre počas pandémie pokračovala distribúcia výrobkov pre novorodencov. Francúzsko a Rumunsko oznámili ďalšie zmeny v spôsobe organizácie podpory. V roku 2021 obe krajiny využívali poukážky, ktoré umožnili priamy „nákup“ potravín a základnej materiálnej pomoci. Rumunsko uviedlo, že používanie poukážok mu pomohlo účinne poskytnúť podporu príjemcom.

OP I – Potravinová pomoc

Najvyšší absolútny počet ľudí, ktorí dostali potravinovú podporu, sa dosiahol v Španielsku, vo Francúzsku, v Taliansku, Poľsku a Rumunsku (pozri tabuľku 2). Rozpočet Talianska sa v dôsledku iniciatívy REACT-EU výrazne zvýšil o niečo menej ako 200 miliónov EUR, čím sa zvýšil počet ľudí, ktorí dostali potravinovú podporu. V porovnaní s rokom 2020 sa výrazne zvýšil aj počet ľudí podporovaných v Rumunsku (z 1,2 milióna na 1,5 milióna). Súviselo to so zvýšeným rozpočtom v dôsledku iniciatívy REACT-EU (56 miliónov EUR) a so skutočnosťou, že plnenie rozpočtu sa zrýchlilo. Počet ľudí, ktorým sa pomoc poskytla v iných členských štátoch, však zostal v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi relatívne stabilný. Medziročne od roku 2020 do roku 2021 Francúzsko oznámilo pokles konečných príjemcov (5,1 milióna v roku 2021 v porovnaní s 5,5 milióna v roku 2020), ale v porovnaní s úrovňami spred pandémie ochorenia COVID-19 ide stále o oveľa väčší počet. Vo francúzskej ročnej správe o realizácii sa toto zníženie počtu nevysvetľuje. Zdôrazňuje sa však, že je naďalej potrebné, aby FEAD poskytoval potravinovú podporu v kontexte, ktorý je výrazne postihnutý ochorením COVID-19 a menším počtom darov zo súkromného sektora. Pružnejšie vnútroštátne pravidlá vykonávania prijaté v reakcii na ochorenie COVID-19 zostali v platnosti počas celého roka 2021. Táto flexibilita preto nezohrávala úlohu pri znižovaní počtu konečných príjemcov.

Tabuľka 2. Počet ľudí, ktorí dostali potravinovú podporu – podľa roku (v tisícoch)

Členský štát	2018	2019	2020	2021	% EÚ
BE	394	359	382	449	3 %
BG	540	466	494	553	4 %
CY	2	2	–	–	0 %
CZ	101	57	78	62	0 %
EE	23	21	26	24	0 %
ES	1 288	1 229	1 496	1 468	10 %
FI	281	316	317	295	2 %
FR	4 340	4 790	5 504	5 120	34 %
EL	353	290	294	319	2 %
HR	42	108	23	62	0 %
HU	184	141	182	177	1 %
IE	152	195	277	157	1 %
IT	2 678	2 079	2 657	2 984	20 %
LT	197	192	183	195	1 %
LU	13	13	13	13	0 %
LV	70	76	75	88	1 %
MT	13	11	12	10	0 %
PL	1 385	1 356	1 337	1 254	8 %
PT	79	93	149	170	1 %
RO**	–	–	1 186	1 486	10 %
SI	158	153	157	151	1 %
SK	192	185	137	7	0 %
EÚ	12 486	12 128	14 980	15 044	100 %

** Údaje týkajúce sa Rumunska nie sú založené na ročnej správe o realizácii, ale na dodatočných objasneniach, ktoré riadiaci orgán poskytol Komisii z dôvodu nesúladu, ktorý bude odstránený od roku 2022[12].

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Programy FEAD v celej EÚ sa zamerali na rôzne prioritné cieľové skupiny, čo sa priamo odráža v rôznych skupinách príjemcov, ktorí dostali podporu. Dôvodom je najmä to, že programy FEAD dopĺňajú rôzne vnútroštátne politiky. Z tabuľky 3 vyplýva, že v Maďarsku sa pomerne veľký podiel potravinovej podpory venoval deťom (60 %), zatiaľ čo iné členské štáty sa častejšie rozhodli využívať FEAD na priamu potravinovú podporu pre ľudí starších ako 65 rokov (Bulharsko: 35 %, Fínsko: 36 %, Lotyšsko: 31 %, Rumunsko: 29 %). Celkový podiel žien na celkovom počte príjemcov potravinovej podpory bol 50 %. To sa však v jednotlivých členských štátoch značne líši: ženy tvorili 59 % konečných príjemcov v Bulharsku a 57 % na Malte, ale len 24 % v Maďarsku a 31 % v Írsku (výrazne pod priemerom EÚ). Belgicko, Česko, Luxembursko, Maďarsko a Španielsko pomohli prostredníctvom svojich opatrení v oblasti potravinovej podpory vysokému podielu migrantov. Priemerný podiel osôb so zdravotným postihnutím, ktoré dostali potravinovú podporu v EÚ, bol v priemere relatívne nízky, a to na úrovni 5 %. Maďarsko (33 %), Bulharsko (29 %), Rumunsko (17 %), Lotyšsko (17 %), Poľsko (16 %) a Litva (12 %) však poskytli pomoc osobám so zdravotným postihnutím vo výrazne vyššej miere. Ľudia bez domova neboli často považovaní za príjemcov potravinovej podpory, s výnimkou Česka (17 %), Írska (17 %) a najmä Slovenska (100 %). Slovensko zameralo celý program potravinovej podpory na teplé hotové jedlá pre ľudí bez domova v piatich mestách.

[12] Vo svojich formálnych údajoch predložených v ročnej správe o realizácii Rumunsko nezapočítalo príjemcov, ktorí už dostali potravinovú podporu v predchádzajúcich rokoch, čo nie je v súlade s podávaním správ iných krajín. Riadiaci orgán poskytol revidované údaje po zistení tohto nesúladu.

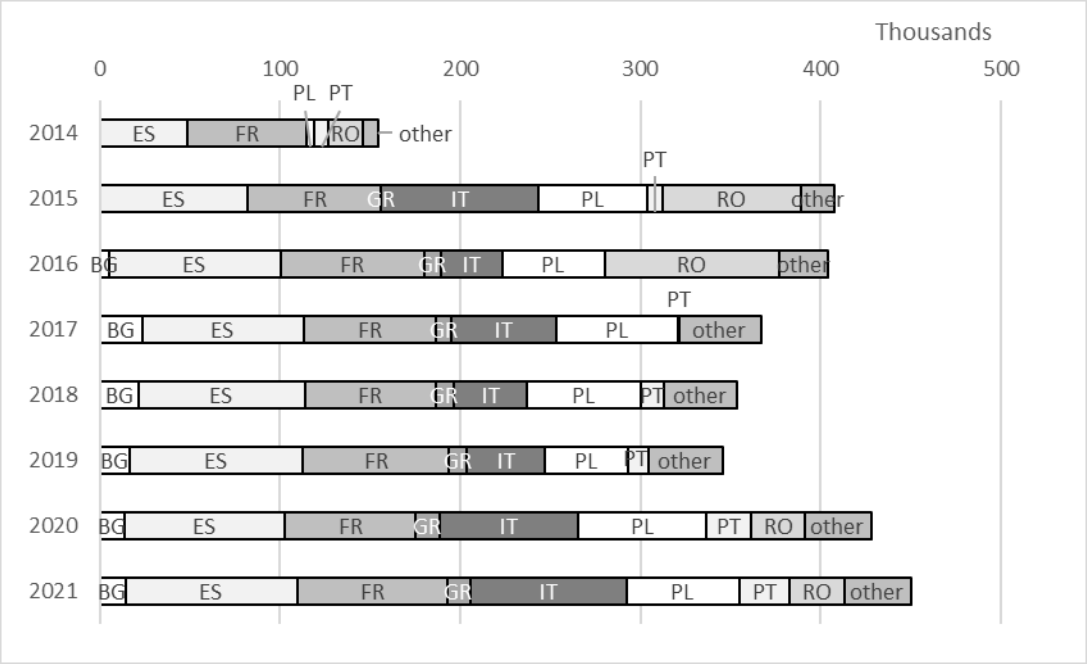
Tabuľka 3. Kategórie osôb, ktoré dostali potravinovú podporu v roku 2021

	Children	Older	Women	Migrants	With disabilities	Homeless
BE	29%	9%	39%	29%	3%	5%
BG	22%	35%	59%	8%	29%	0%
CY						
CZ	48%	9%	40%	26%	7%	17%
EE	22%	18%	53%	22%	19%	4%
ES	29%	7%	53%	27%	2%	2%
FI	14%	36%	45%	12%	2%	1%
FR	31%	7%	52%	0%	0%	11%
GR	20%	10%	52%	7%	3%	3%
HR	46%	18%	53%	4%	2%	0%
HU	60%	12%	24%	32%	33%	6%
IE	36%	8%	31%	15%	4%	17%
IT	20%	11%	52%	23%	1%	4%
LT	25%	11%	52%	1%	12%	0%
LU	28%	2%	51%	79%	3%	2%
LV	13%	31%	56%	2%	17%	1%
MT	51%	7%	57%	8%	1%	0%
PL	26%	13%	51%	1%	16%	3%
PT	27%	7%	54%	8%	1%	0%
RO	24%	29%	40%	5%	17%	0%
SI	20%	18%	53%	9%	4%	1%
SK	0%	6%	23%	0%	4%	100%
EU	27%	12%	50%	10%	5%	6%

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

S cieľom posúdiť zmeny v cieľových skupinách, ktorým sa poskytla pomoc prostredníctvom opatrení v oblasti potravinovej podpory financovaných počas pandémie z FEAD, sa osobné charakteristiky príjemcov počas rokov pandémie (2020 – 2021) porovnali so súhrnným počtom príjemcov potravinovej podpory v rokoch 2014 – 2019. Na úrovni EÚ sa potravinová podpora počas pandémie ochorenia COVID-19 poskytla o niečo nižšiemu podielu detí (o 2 percentuálne body) ako pred pandémiou. Podiel starších ľudí, žien, osôb so zdravotným postihnutím a ľudí bez domova sa v porovnaní s rokom 2020 zvýšil o 1 percentuálny bod. Len malý počet členských štátov oznámil podstatné zmeny v podiele jednotlivých cieľových skupín medzi príjemcami. Bulharsko a Maďarsko sa vyznačujú zvýšeným podielom osôb so zdravotným postihnutím, ktorým sa poskytla potravinová podpora (viac ako pred rokom 2020, a to o 10 percentuálnych bodov v prípade Bulharska a o 11 percentuálnych bodov v prípade Maďarska). Potravinová podpora bola v oboch krajinách osobitne zacielená na sociálne znevýhodnené osoby so zdravotným postihnutím, pričom išlo o zameranie, ktoré sa uplatňovalo už pred pandémiou ochorenia COVID-19. Obmedzeniami pohybu v súvislosti s ochorením COVID-19 sa ich situácia zhoršila, na čo sa programy FEAD v krajinách snažili reagovať.

Graf 1. Potravinová pomoc poskytnutá jednotlivými členskými štátmi v období 2014 – 2021 (v tisícoch ton)

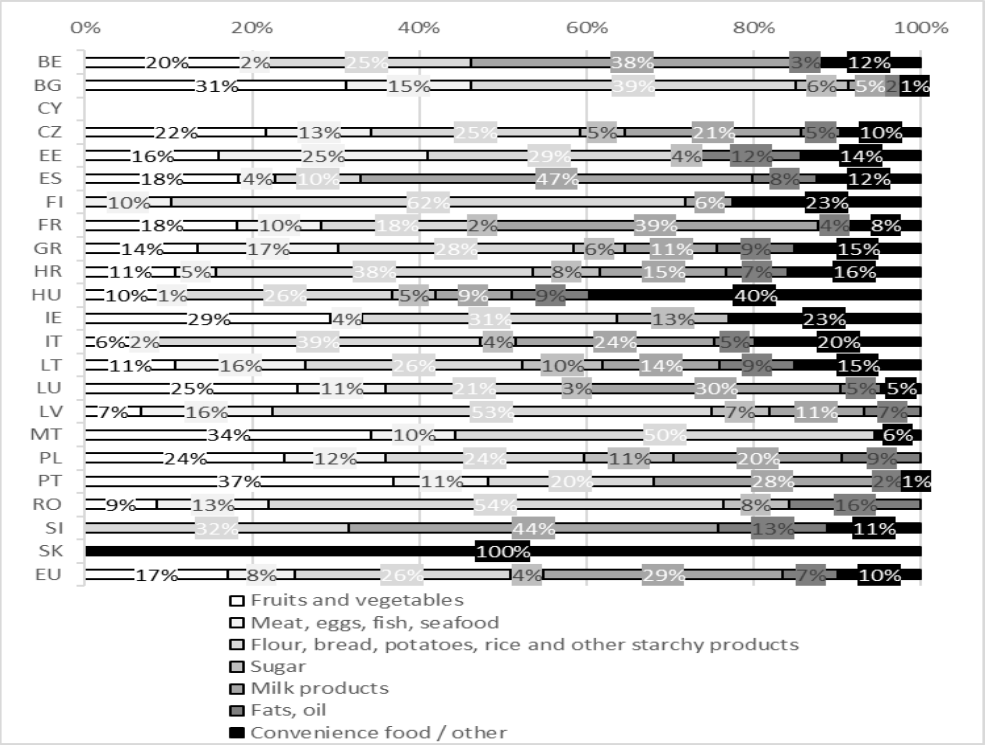

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Množstvo potravín merané v tonách sa od roku 2019 neustále zvyšovalo a v roku 2021 dosiahlo takmer 450 000 ton. Najčastejším vysvetlením, ktoré členské štáty uviedli, bola potreba reagovať na nárast neistoty počas obmedzení pohybu v súvislosti s ochorením COVID-19. Podiel jednotlivých členských štátov na tomto celkovom množstve sa v priebehu času podstatne nezmenil. Rumunsko sa v tomto smere líši, pretože v rokoch 2017 až 2019 neposkytovalo potravinovú podporu, ale dokázalo ju od roku 2020 obnoviť.

Všetky členské štáty určitým spôsobom vykázali dodržiavanie prierezovej zásady, že potravinová podpora zohráva úlohu pri zabezpečovaní vyváženého stravovania pre najodkázanejšie osoby, ale ich možnosti vykonávania sa značne líšia. V grafe 2 sa uvádza viac informácií o konkrétnych rozhodnutiach pri výbere potravinových výrobkov. Bulharsko, Írsko, Malta a Portugalsko zahrnuli nadpriemerné podiely ovocia a zeleniny. Škrobové výrobky vrátane múky, chleba, zemiakov a ryže tvorili viac ako polovicu potravín vo Fínsku, v Lotyšsku, na Malte a v Rumunsku. Pokiaľ ide o mliečne výrobky, podiel na celkovom zložení potravín bol v Belgicku, vo Francúzsku, v Španielsku a Slovinsku nad priemerom EÚ. Hotové potraviny alebo potraviny, ktoré nebolo možné klasifikovať, tvorili v priemere približne 10 %, ale naplnili celý potravinový kôš na Slovensku a 40 % potravín poskytovaných v Maďarsku. Slovensko poskytovalo teplú polievku, pečivo a teplý nealkoholický nápoj, čo bolo zaradené do zvyškovej kategórie. V prípade Cypru nie sú k dispozícii žiadne údaje, keďže v roku 2021 potravinovú podporu neposkytoval; keď poskytoval potravinovú podporu naposledy v roku 2018, zahrnul prevažne škrobové výrobky (45 %), po ktorých nasledovalo ovocie a zelenina (27 %) a živočíšne výrobky (14 %) a v menšej miere mliečne výrobky (14 %).

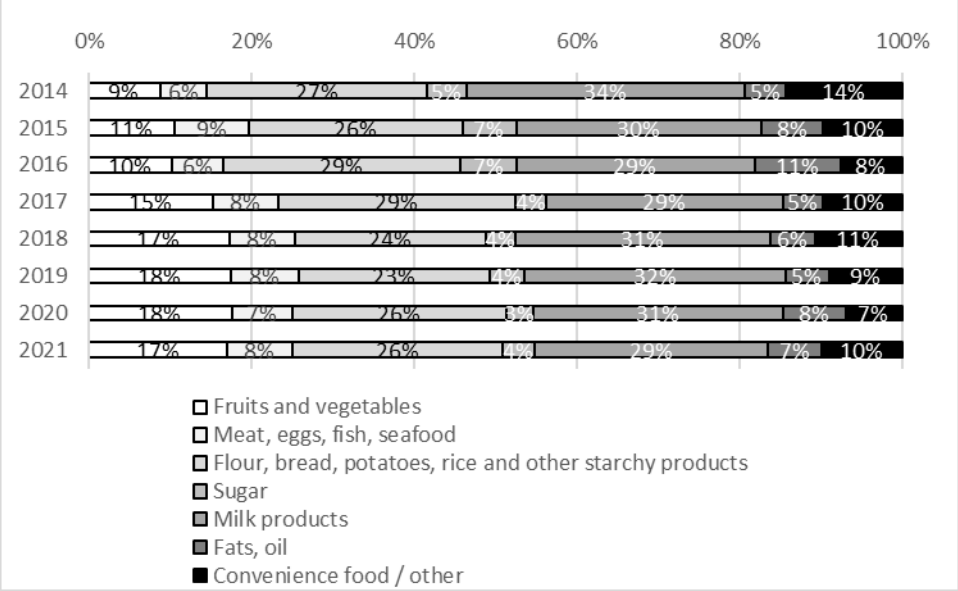
Graf 2. Zloženie potravinovej podpory v roku 2021 – podľa členských štátov

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Špecifické zloženie potravinovej podpory nevykazuje v priebehu času žiadne významné zmeny. Len **v rokoch 2014 – 2016 sa uvádza mierne odlišné zloženie druhov poskytovanej potravinovej podpory**, pravdepodobne v dôsledku mierne odlišnej kombinácie členských štátov, ktoré v týchto rokoch ponúkali podporu.

Graf 3. Zloženie poskytovanej potravinovej podpory (ako podiel celkovej podpory)

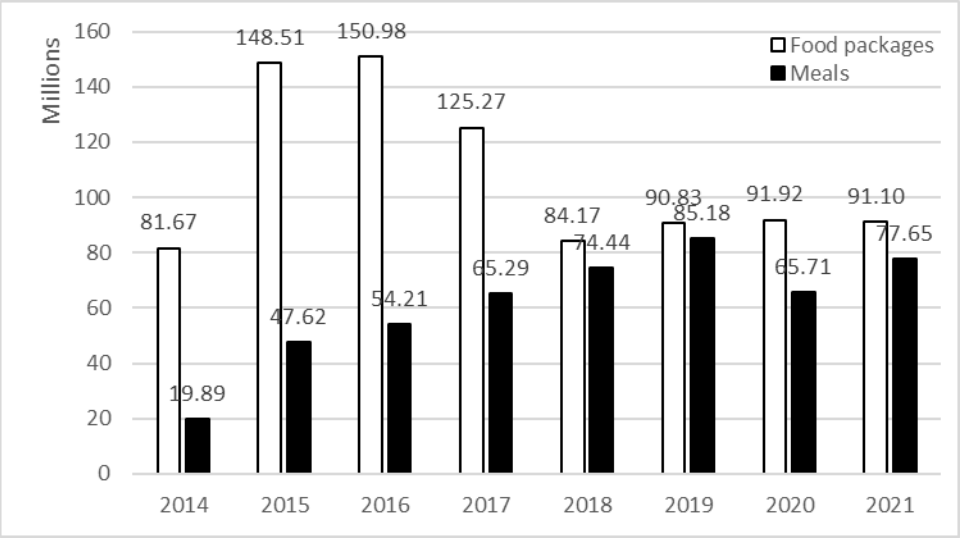

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Potraviny boli distribuované vo forme potravinových balíčkov alebo priamo ako jedlo. Slovensko distribuovalo jedlá len v roku 2021 a Francúzsko, Litva, Luxembursko, Malta,

Portugalsko a Slovinsko distribuovali iba potravinové balíčky. Ostatné členské štáty distribuovali jedlá aj potravinové balíčky. Z grafu 4 vyplýva, že trend doručovania potravinových balíčkov sa od roku 2019 stabilizoval; v roku 2021 išlo celkovo o 91,1 milióna potravinových balíčkov a 77,7 milióna jedál.

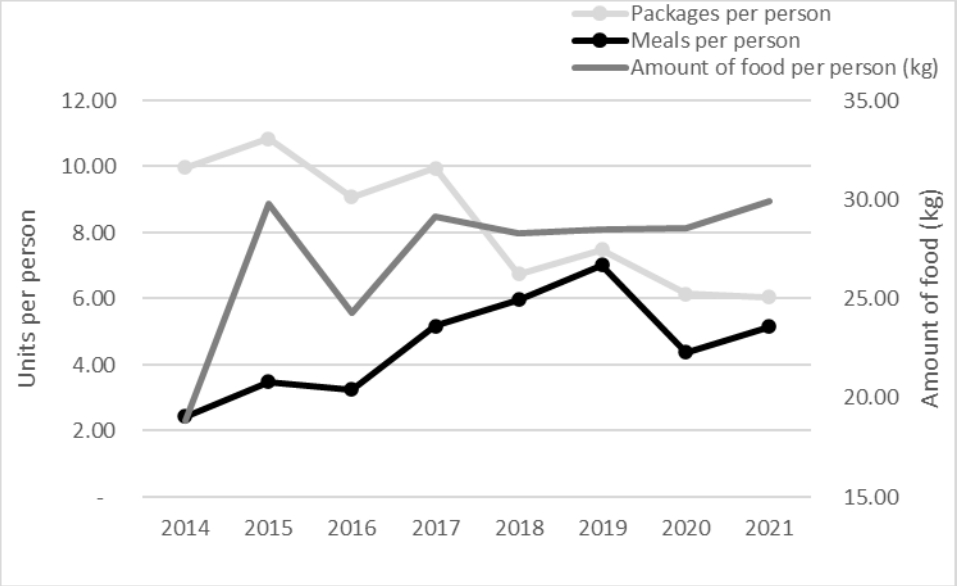
Graf 4. Trend v počte potravinových balíčkov a jedál distribuovaných v priebehu času

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

V preskúmaní sa posúdil aj trend počtu balíčkov a jedál distribuovaných na osobu v priebehu času. Celkový počet balíčkov na osobu sa od roku 2015 stabilne znižuje z približne 10 na mierne nad šesť v roku 2021. Počet distribuovaných jedál na osobu sa naopak zvýšil z niečo viac ako dve v priemere na osobu v roku 2014 na o čosi menej ako šesť v roku 2021. Množstvo distribuovaných potravín na osobu podľa hmotnosti sa podstatne zvýšilo z 18,9 kg v roku 2014 na 30,0 kg v roku 2021.

Graf 5. Vývoj potravín distribuovaných na osobu – 2014 – 2021, rôzne ukazovatele

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

OP I – Základná materiálna pomoc

Členské štáty vykázali relatívne stabilný počet príjemcov základnej materiálnej pomoci v rokoch 2018 až 2021 (pozri tabuľku 4). Rumunsko bolo zodpovedné za viac ako polovicu všetkých konečných príjemcov, ktorí dostali základnú materiálnu pomoc v EÚ, pričom v rokoch 2020 – 2021 štyrikrát doručilo konečným príjemcom balíčky s hygienickými potrebami. V roku 2021 sa z FEAD podporil aj nákup školských pomôcok tým, že sa rodičom oprávnených znevýhodnených detí sprístupnili elektronické poukážky. Tieto poukážky mohli využiť na nákup základných školských potrieb a oblečenia pre svoje deti.

Tabuľka 4. Počet osôb, ktoré dostali základnú materiálnu pomoc (v tisícoch)

ČŠ	2018	2019	2020	2021	% EÚ
AT	45	44	44	42	2 %
CY	1	1	1	1	0 %
CZ	72	34	58	51	2 %
EL	239	189	266	275	13 %
HR	24	83	0	15	1 %
HU	26	57	128	150	7 %
IE	41	40	51	45	2 %
IT	–	5	25	29	1 %
LT	197	192	183	195	9 %
LU	13	13	13	13	1 %
LV	17	70	69	81	4 %
RO**	–	–	1 122	1 188	57 %
SK	110	97	–	–	0 %
EÚ	785	824	1 960	2 084	100 %

** Údaje týkajúce sa Rumunska nie sú založené na ročnej správe o realizácii, ale na dodatočných objasneniach, ktoré riadiaci orgán poskytol Komisii z dôvodu nesúladu, ktorý bude odstránený od roku 2022.

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Základná materiálna pomoc sa poskytovala len deťom na Cypre, v Maďarsku a Írsku, pričom deti tvorili vysoký podiel príjemcov aj v Rakúsku (84 %). Základná materiálna pomoc nebola vo všeobecnosti zacielená na ľudí starších ako 65 rokov, hoci v Lotyšsku (31 %) a Chorvátsku (19 %) bola táto skupina podporovaná viac ako priemer EÚ (10 %).

Ženy tvorili nadpriemerný podiel príjemcov materiálnej pomoci v Lotyšsku (57 %), Írsku (58 %) a Rakúsku (63 %); na Cypre boli jediné, ktoré dostali základnú materiálnu pomoc (dievčatá mladšie ako 15 rokov).

Počet osôb s migrantským pôvodom, ktorým sa pomoc poskytla v Rakúsku, na Cypre, v Česku, Taliansku a Luxembursku, bol nad priemerom EÚ. Základná materiálna pomoc v Litve, Lotyšsku a Rumunsku sa poskytla porovnateľne vyššiemu podielu osôb so zdravotným postihnutím ako v iných členských štátoch.

Základná materiálna pomoc bola osobitne zacielená na ľudí bez domova v Taliansku (94 %); táto krajina sa zamerala na ľudí v stave vážnej materiálnej deprivácie, z ktorých väčšinu tvoria ľudia bez domova cudzieho pôvodu. Taliansko uviedlo, že väčšina (72 %) osôb, ktoré v roku 2021 dostali základnú materiálnu pomoc, takisto využívala potravinovú pomoc

(v porovnaní so 46 % v roku 2020). Krajina sa snažila nielen okamžite reagovať na primárne potreby osôb žijúcich v extrémnej chudobe, ale aj postupne prekonať stav vážnej deprivácie. Z toho je vidieť, ako sa prostredníctvom talianskeho programu FEAD od začiatku pandémie komplexnejšie podporovali príjemcovia v reakcii na rastúci dopyt po pomoci spojený s ťažšími situáciami spôsobenými pandémiou.

Tabuľka 5. Osobné charakteristiky osôb, ktoré v roku 2021 dostali základnú materiálnu pomoc

	Children	Older	Women	Migrants	With disabilities	Homeless
AT	84%	0%	63%	67%	0%	0%
CY	100%	0%	100%	66%	0%	0%
CZ	39%	11%	40%	33%	8%	22%
GR	21%	9%	52%	8%	2%	3%
HR	35%	19%	52%	2%	2%	0%
HU	100%	0%	1%	7%	1%	0%
IE	100%	0%	58%	6%	0%	0%
IT	3%	4%	14%	77%	1%	94%
LT	25%	11%	52%	1%	12%	0%
LU	28%	2%	51%	79%	3%	2%
LV	14%	31%	57%	1%	17%	0%
RO	31%	11%	28%	6%	19%	0%
SK						
EU	36%	10%	34%	9%	13%	2%

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Kategórie príjemcov základnej materiálnej pomoci počas pandémie sa takisto porovnali s kategóriami príjemcov pred rokom 2020 (pozri tabuľku 6). **Rozdiely sú väčšie ako rozdiely v potravinovej podpore, a to na úrovni členských štátov, ako aj na súhrnnej úrovni EÚ.** Základnú materiálnu pomoc poskytnutú počas pandémie dostal nižší podiel žien ako pred rokom 2020 (o 15 percentuálnych bodov) a dostalo ju viac osôb so zdravotným postihnutím (o 9 percentuálnych bodov). V Lotyšsku dostal základnú materiálnu pomoc poskytnutú z FEAD v rokoch 2020 – 2021 oveľa nižší podiel detí na celkovom počte príjemcov (o 32 percentuálnych bodov) v porovnaní s obdobím pred pandémiou. V lotyšskej správe sa to vysvetľuje tým, že sa poukazuje na väčšie potreby starších ľudí počas pandémie, ako aj na vnútroštátne legislatívne zmeny a osobitné vnútroštátne možnosti podpory zamerané na rodiny. Tým sa znížila potreba, aby sa FEAD zameriaval na tieto skupiny. Možno to vidieť aj v celkovom malom náraste **absolútneho** počtu detí, ktorým bola poskytnutá základná materiálna pomoc. Maďarsko uvádza, že jeho základná materiálna pomoc bola poskytnutá nižšiemu podielu migrantov v rámci celkového obyvateľstva (– 24 percentuálnych bodov), ale toto zníženie nevysvetlilo.

Na Cypre sa počas pandémie prudko zvýšil podiel žien, ktoré dostali základnú materiálnu pomoc. Vzrástol z úrovne 57 % pred pandémiou na úroveň 100 % počas pandémie (nárast o 43 percentuálnych bodov), keďže v tomto období dostávali pomoc len ženy. Táto zmena však nesúvisí s pandémiou, ale je výsledkom zefektívnenia materiálnej podpory pre novorodencov, ktorá je od roku 2020 osobitne zacielená na matky.

Tabuľka 6. Zmena cieľových skupín dosiahnutá prostredníctvom materiálnej pomoci v rokoch 2014 – 2019 a 2020 – 2021

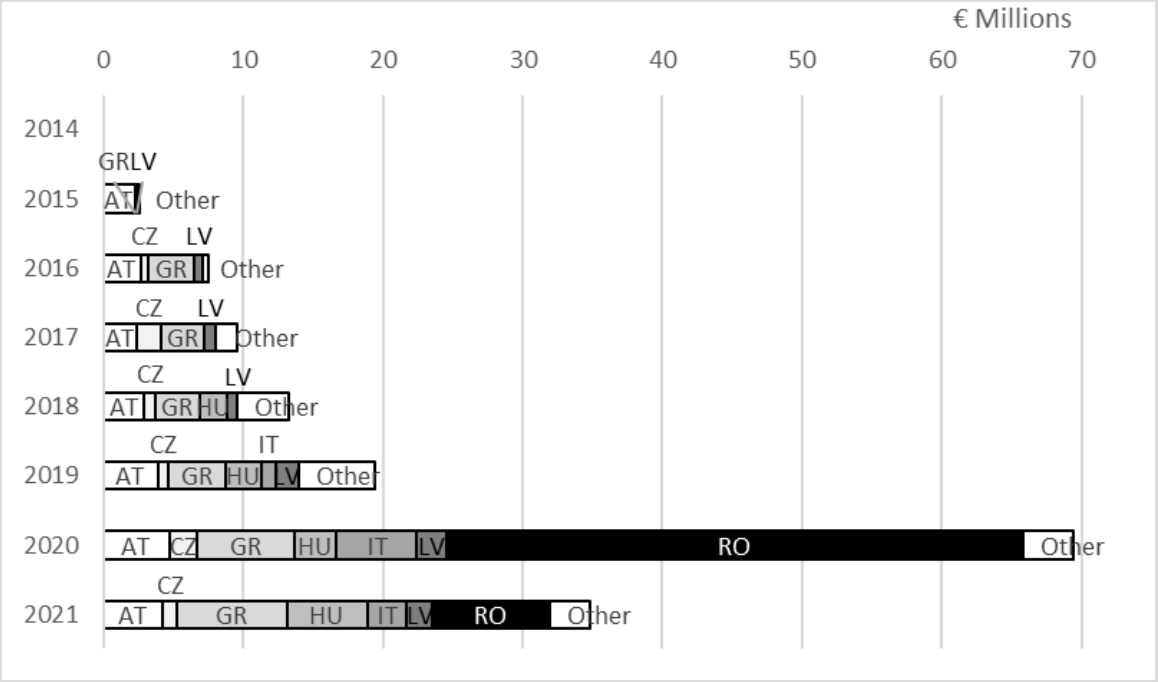
change in percentage points	Children	Older	Women	Migrants	With disabilities	Homeless
AT	-3	-	6	13	-	-
CY	-	-	43	11	-	-
CZ	-4	-4	-10	-1	-1	5
GR	-5	4	0	6	1	2
HR	8	-3	1	-7	-3	-0
HU	2	-	-2	-24	-2	-
IE	2	-	4	1	-	-
IT	5	2	7	-2	-4	5
LT	-1	2	0	-0	1	-0
LU	-2	1	-1	7	-1	2
LV	-32	15	4	-1	7	-0
RO						
SK						
EU	-4	3	-15	-2	9	-0

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022[13].

Z ročných správ členských štátov vyplýva **rastúci trend peňažnej hodnoty základnej materiálnej pomoci poskytovanej do roku 2020 v rámci FEAD**. Hoci sa tento trend začal už pred rokom 2020, od začiatku pandémie v roku 2020 možno pozorovať výrazné zvýšenie hodnoty materiálu. Rumunsko sa v tomto smere líši najmä preto, že v danom roku opäť spustilo operácie v rámci FEAD. Aj keď nie je Rumunsko zahrnuté, z grafu 6 stále vyplýva trvalý pozitívny trend do roku 2020, keď poskytnutý základný materiál dosiahol hodnotu 34,9 milióna EUR. Za rok 2021 sa vykazuje mierne zníženie celkovej hodnoty, ktoré spôsobili najmä Rumunsko a Taliansko, ale vo väčšine krajín zostala hodnota stabilná alebo sa zvýšila. V roku 2021 bola poskytnutá materiálna pomoc značnej hodnoty v Rakúsku (4,2 milióna EUR), Grécku (7,9 milióna EUR), Maďarsku (5,7 milióna EUR) a Rumunsku (8,4 milióna EUR). Taliansko neuvádza jasné vysvetlenie poklesu hodnoty poskytnutého tovaru v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020. Krajina však uvádza, že situácia sa po pandémii ochorenia COVID-19 zmenila, čo si vyžiadalo, aby vykonávacie orgány čiastočne reorganizovali svoju prácu pri distribúcii materiálnej pomoci.

[13] Za Rumunsko a Slovensko nie sú vykázané žiadne údaje, pretože nemali príjemcov, ktorých by bolo možné porovnať. Rumunsko nevykázalo príjemcov pred rokom 2020 a Slovensko nevykázalo príjemcov základnej materiálnej pomoci od roku 2020.

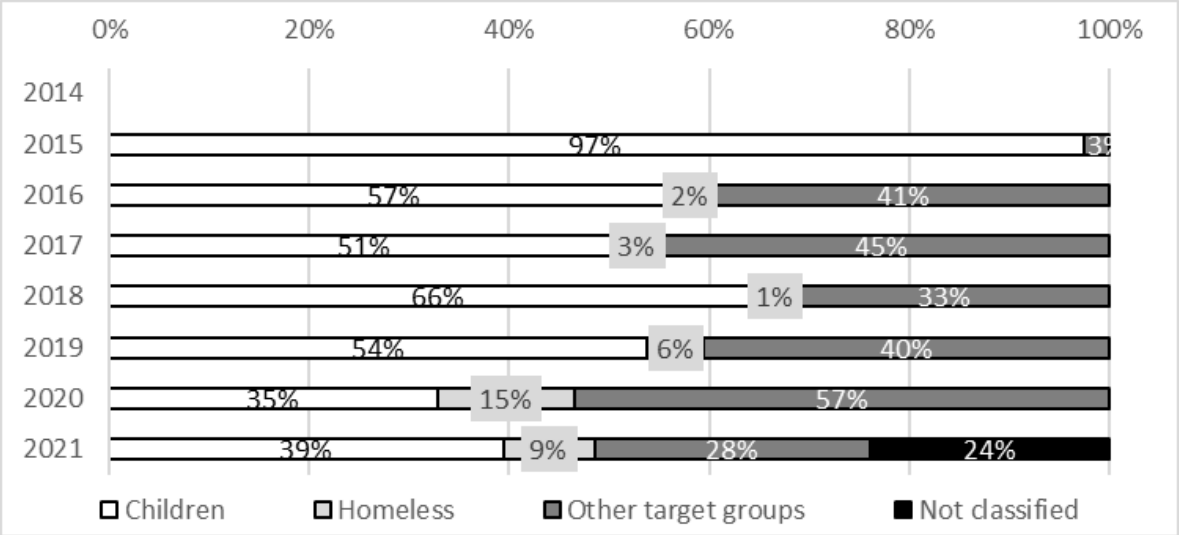
Graf 6. Celková peňažná hodnota poskytnutej základnej materiálnej pomoci (hodnota v miliónoch EUR)

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Od začiatku programového obdobia 2014 – 2020 sa rozdelenie hodnoty základného materiálu poskytnutého konkrétnym cieľovým skupinám líšilo. Ak sa rok 2015 nezohľadňuje, deťom sa pridelila jedna tretina až dve tretiny hodnoty základného materiálu, pričom v posledných rokoch sa zvýšil podiel celkovej hodnoty pridelenej ľuďom bez domova. Rumunsko v čase vypracovania zhrnutia ešte neklasifikovalo svoju hodnotu materiálu poskytnutého v roku 2021 podľa cieľovej skupiny; ide o 24 %, ktoré nie sú v grafe 7 klasifikované.

Graf 7. Podiel celkovej hodnoty základnej materiálnej pomoci podľa cieľovej skupiny

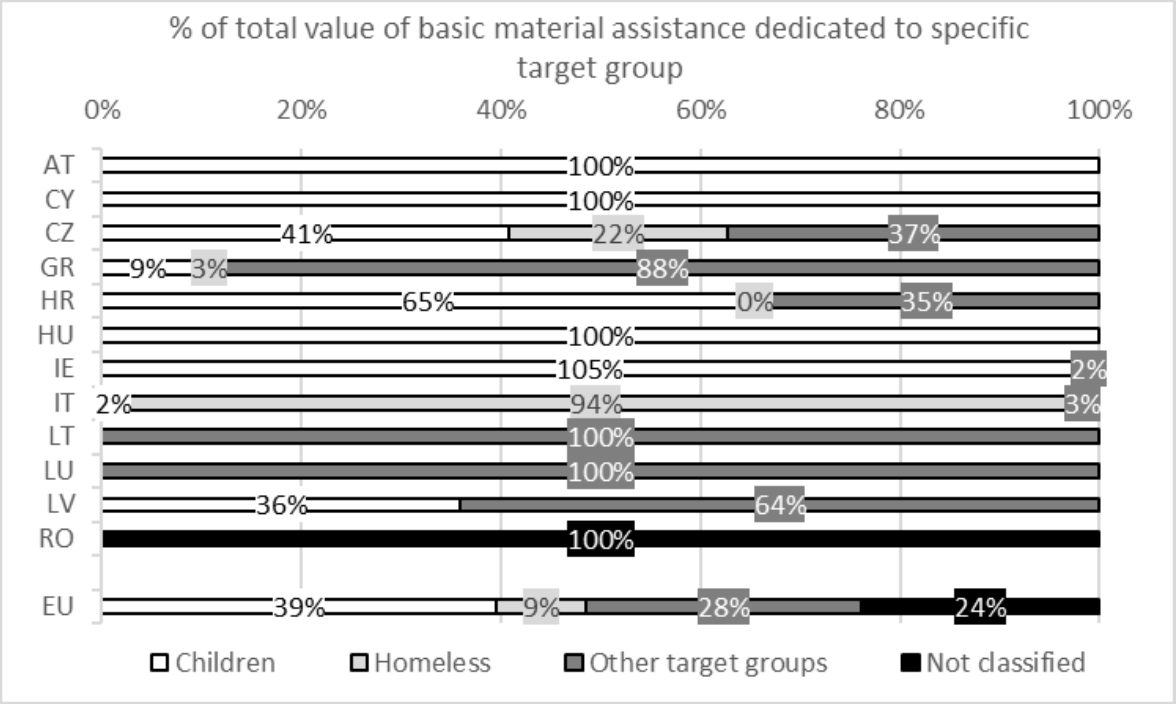

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Členské štáty ďalej analyzujú relatívnu hodnotu základného materiálu poskytnutého cieľovým skupinám v roku 2021. To poskytuje prehľad o rôznych spôsoboch, ako si krajiny

zvolili druh základnej materiálnej pomoci. Hodnota základnej materiálnej pomoci bola takmer v plnej miere pridelená deťom v Rakúsku[14], na Cypre, v Maďarsku a Írsku[15] a do značnej miery v Chorvátsku (35 %) a Česku (41 %). V Česku bolo 22 % hodnoty základnej materiálnej pomoci pridelených ľuďom bez domova a tejto skupine bola pridelená takmer celá hodnota materiálu v Taliansku (94 %).

Rozdelenie hodnoty základnej materiálnej pomoci medzi konkrétne cieľové skupiny (2021)

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

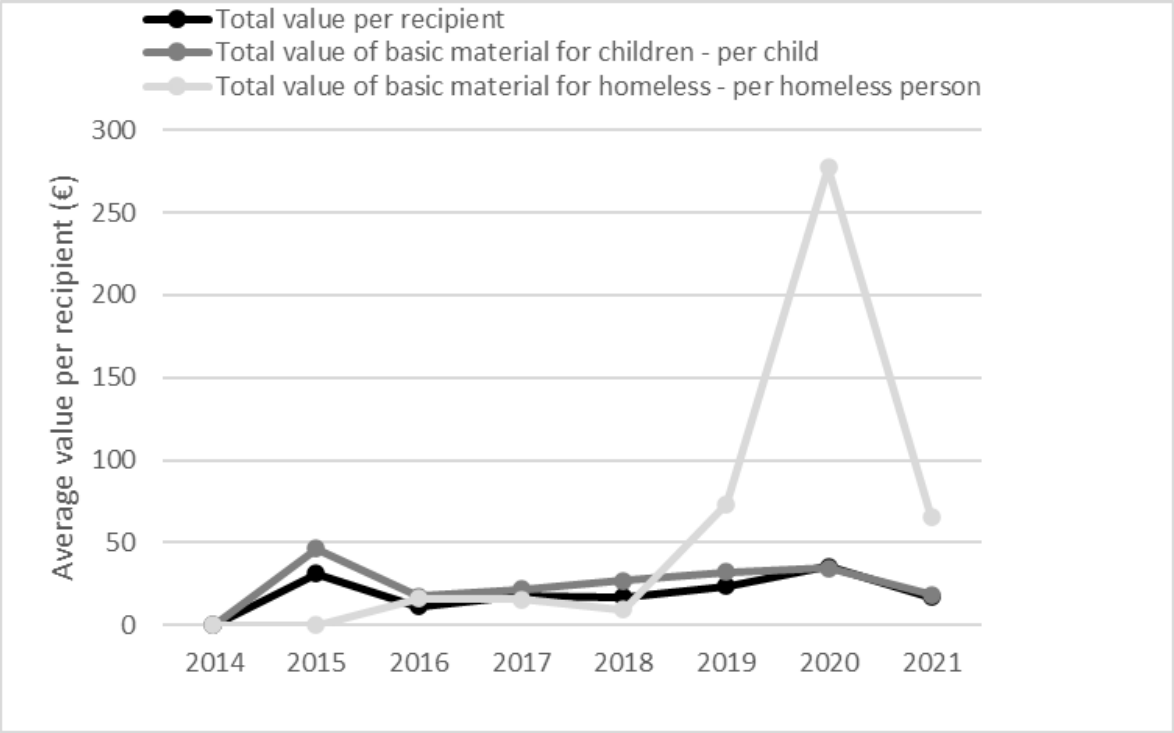
Hodnota základnej materiálnej pomoci na príjemcu mala do roku 2020 mierne rastúci trend a dosiahla 35,42 EUR. V roku 2021 sa priemerná hodnota na príjemcu výrazne znížila na 16,73 EUR (alebo 29,55 EUR, ak nie je zarátané Rumunsko). Nižšia hodnota v prípade Rumunska sa dá vysvetliť tým, že väčšina jeho nákladov bola súčasťou dvojročného podporného programu zaznamenaného v roku 2020.

Hodnota základnej materiálnej podpory na človeka bez domova v priebehu rokov prudko kolísala, a to najmä v dôsledku nižšieho počtu ľudí bez domova, ku ktorým sa podpora dostala, najmä v roku 2020. V roku 2020 bola vykázaná priemerná hodnota nad 277 EUR na človeka bez domova z dôvodu pomerne vysokej hodnoty a obmedzeného počtu ľudí nahláseného Talianskom (323 EUR na človeka bez domova v roku 2020 oproti 98 EUR v roku 2021). V talianskej ročnej správe o realizácii sa tento rozdiel nevysvetľuje.

[14] Rakúska podpora z FEAD bola zacielená výlučne na žiakov v školách. Niektorí z nich už prekročili vekovú hranicu pre deti.

[15] Írsko vykázalo vyššiu hodnotu základného materiálu poskytnutého deťom, než je celková hodnota poskytnutého základného materiálu, čo v grafe predstavuje 105 %. V ročnej správe o realizácii sa k tomu neuvádza žiadne vysvetlenie.

Graf 8. Vývoj hodnoty základnej materiálnej pomoci na príjemcu v priebehu času

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

OP I – Sprievodné opatrenia

V súlade s nariadením o FEAD všetky členské štáty, ktoré v roku 2021 realizovali programy OP I, vykonali aj sprievodné opatrenia. Kríza spôsobená ochorením COVID-19 však predstavovala veľké výzvy, pokiaľ ide o zrealizovanie týchto sprievodných opatrení, a ich vykonávanie bolo vo všetkých členských štátoch vo všeobecnosti nejednotné.

Väčšina členských štátov pokračovala vo vykonávaní kombinácie sprievodných opatrení, pričom len niekoľko z nich sa rozhodlo zamerať sa iba na jednu alebo dve činnosti.

Sprievodné opatrenia vykonané v roku 2021 zahŕňali:

- poradenstvo v oblasti prípravy jedál a skladovania potravín (BE, BG, CZ, ES, FI, FR, HR, LT, LV, MT, PL, PT a SK),
- vzdelávacie činnosti alebo informácie na podporu zdravého stravovania a životného štýlu, napr. kurzy varenia (BE, BG, CZ, EL, ES, FI, FR, HR, IT, LT, LU, LV, PT, PL, RO, SI a SK);
- poradenstvo v oblasti znižovania plytvania potravinami (BG, CZ, ES, FI, LU, LV, PL a PT),
- poradenstvo v oblasti osobnej hygieny (BE, BG, EL, HR, HU, LV, RO a SK),
- odporúčania týkajúce sa príslušných služieb (napr. sociálne/administratívne služby) (BE, BG, CZ, EE, FI, FR, IE, IT, LU, LV, PT a SK),
- školenia a semináre, najmä na zlepšenie začlenenia v oblasti vzdelávania alebo do trhu práce (BG, CY, CZ, EL, FI, FR, IE, IT, LT, LV, MT, RO a SI),
- vzdelávacie činnosti a školenia/programy zamerané na nadobúdanie zručností (EL, FR, LV, MT, PL, RO a SI),

- opatrenia na uľahčenie prístupu k zdravotnej starostlivosti (BG, ES, FI, FR, HU, IE, IT, LV a RO),
- psychologickú a terapeutickú podporu (CZ, EL, FI, FR, HU, IT, LT, LV, PL, RO a SI),
- poradenstvo v oblasti riadenia rozpočtu domácnosti (BG, CZ, EL, FR, HR, IE, IT, LT, LV, MT, PL, PT a SK),
- špecifické poradenstvo týkajúce sa udržania alebo obnovenia rodinných väzieb/väzieb s komunitou vrátane riešenia konfliktov, rodičovskej pomoci a pomoci pri domácej starostlivosti (BG, CY, FR, IE, LT, LV a PL),
- spoločenské a voľnočasové aktivity (CZ, FI, FR, LV, LU, MT, PL a SI),
- poskytovanie právnych služieb (CZ, FR, IT, LT, PL a RO) a
- ďalšie sprievodné činnosti (AT, BE, BG, CY, CZ, EE, ES, FI, FR, IE, EL, IT, LU, MT, PL, PT, RO a SI), najmä služby osobnej podpory, starostlivosť o dospelých, sociálnu prepravu, opatrenia na uľahčenie prístupu k ubytovaniu alebo prístrešiu, podporu prístupu k právam a školskú podporu.

OP II – Sociálne začlenenie

Štyri členské štáty (DE, DK, NL a SE) využili FEAD na splnenie cieľov v oblasti sociálneho začlenenia. Každý z týchto členských štátov má špecifické druhy opatrení, ktoré sú prispôsobené konkrétnym cieľovým skupinám. Líši sa to od štandardizovanejšieho prístupu prijatého v prípade opatrení v oblasti potravinovej podpory alebo základnej materiálnej pomoci a je to najviditeľnejšie v stanovených ukazovateľoch a vo vykonávaných činnostiach. **Z tohto oddielu vyplýva, že všetky štyri programy sociálneho začlenenia čelili v roku 2021 výzvam pri poskytovaní pomoci konkrétnym cieľovým skupinám** z dôvodu pretrvávajúcich obmedzení súvisiacich s ochorením COVID-19. Keďže sú tieto programy špecifickejšie a prispôsobenejšie, ich prístup a cieľové skupiny sa podstatne nezmenili. V dôsledku toho bolo v roku 2021 menej príjemcov ako v predchádzajúcich rokoch.

Počet príjemcov je výrazne nižší ako v rámci iných programov typu FEAD, pričom ide o zámernú charakteristiku koncepcie. Z tabuľky 7 vyplýva výrazný pokles počtu príjemcov v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020, najmä v Nemecku. Je to spôsobené oveľa nižším počtom projektov, ktoré mali pokračovať v rokoch 2021 a 2022. Z dôvodu rozpočtových obmedzení sa na obdobie po roku 2020 mohli predĺžiť len niektoré projekty. Pokiaľ ide o faktor poklesu, Nemecko vo svojej ročnej správe o realizácii poukazuje aj na pretrvávajúce obmedzenia súvisiace s ochorením COVID-19. Pri interpretácii údajov sa v roku 2021 počítajú len ľudia, ktorí pri projekte využili poradenskú službu prvýkrát, zatiaľ čo mnohí ďalší ľudia boli naďalej podporovaní.

V Nemecku, vo Švédsku a v Holandsku nižší počet príjemcov súvisel aj s obmedzeniami súvisiacimi s ochorením COVID-19, pretože fyzické stretnutia často neboli možné; v Holandsku sa podpora často uskutočňovala v knižniciach, ktoré boli zatvorené počas prvých piatich mesiacov roka 2021.

Tabuľka 7. Počet osôb, ktoré dostali podporu na účely sociálneho začlenenia

Členský štát	2018	2019	2020	2021	% EÚ
DE	37 062	27 742	28 168	16 787	94 %
DK	454	757	277	570	3 %
NL	769	579	366	93	1 %
SE	414	658	1 175	441	2 %

EÚ	38 699	29 736	29 986	17 891	100 %

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Z tabuľky 8 vyplývajú rôzne cieľové skupiny, ktoré získali podporu na účely sociálneho začlenenia v štyroch členských štátoch. Súčet stĺpcov môže byť vyšší ako 100 %, pretože jedna osoba mohla byť zaradená do viacerých kategórií. Holandsko sa naďalej zameriavalo len na ľudí starších ako 65 rokov a pomoc sa poskytla najmä ženám (85 %). Migranti, ľudia s cudzím pôvodom alebo menšiny patrili medzi hlavné skupiny osôb, ktorým bola poskytnutá podpora na účely sociálneho začlenenia v ostatných troch krajinách. Dánsko a Švédsko sa zamerali takmer výlučne na ľudí bez domova.

Tabuľka 8. Osobné charakteristiky osôb, ktoré v roku 2021 dostali podporu na účely sociálneho začlenenia

	Children	Older	Women	Migrants	With disabilities	Homeless
DE	16%	1%	50%	82%	2%	38%
DK	0%	1%	18%	92%	25%	100%
NL	0%	100%	85%	31%	18%	0%
SE	0%	3%	52%	83%	0%	97%
EU	15%	2%	50%	82%	3%	41%

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Podiely príjemcov podpory na účely sociálneho začlenenia sa porovnali s kategóriami príjemcov pred rokom 2020 (pozri tabuľku 9). Podobne ako potravinová podpora, **aj zmeny v cieľových skupinách sú na agregovanej úrovni relatívne obmedzené**. Vyšší podiel ľudí bez domova možno pozorovať počas obdobia pandémie (o 14 percentuálnych bodov), a to najmä v dôsledku vyššieho absolútneho počtu v tejto cieľovej skupine vo Švédsku a v Dánsku. Programy v týchto dvoch krajinách sa zameriavali len na túto cieľovú skupinu. V dôsledku toho nie je podiel príjemcov ovplyvnený na vnútroštátnej úrovni (100 %, resp. 97 %), ale je ovplyvnený na úrovni EÚ, kde sa zvýšenie absolútneho počtu odráža aj v relatívnom podiele celkového obyvateľstva. Okrem toho sa zvýšil aj podiel migrantov medzi celkovými príjemcami vo Švédsku; táto krajina uviedla, že ľudia s migrantským pôvodom sa vrátili do Švédska, a to najmä v roku 2021, ale v dôsledku pandémie často čelili neistejšej situácii ako predtým.

Tabuľka 9. Zmena cieľových skupín, ktorým sa pomoc poskytla v rámci OP II v rokoch 2014 – 2019 (pred pandémiou) a 2020 – 2021 (v percentuálnych bodoch)

change in percentage points	Children	Older	Women	Migrants	With disabilities	Homeless
DE	-0	0	0	-3	0	-6
DK	-	-0	-1	1	4	-
NL	-	-	-6	2	-3	-
SE	0	-1	2	12	-	-1
EU	3	-1	1	-3	-0	14

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

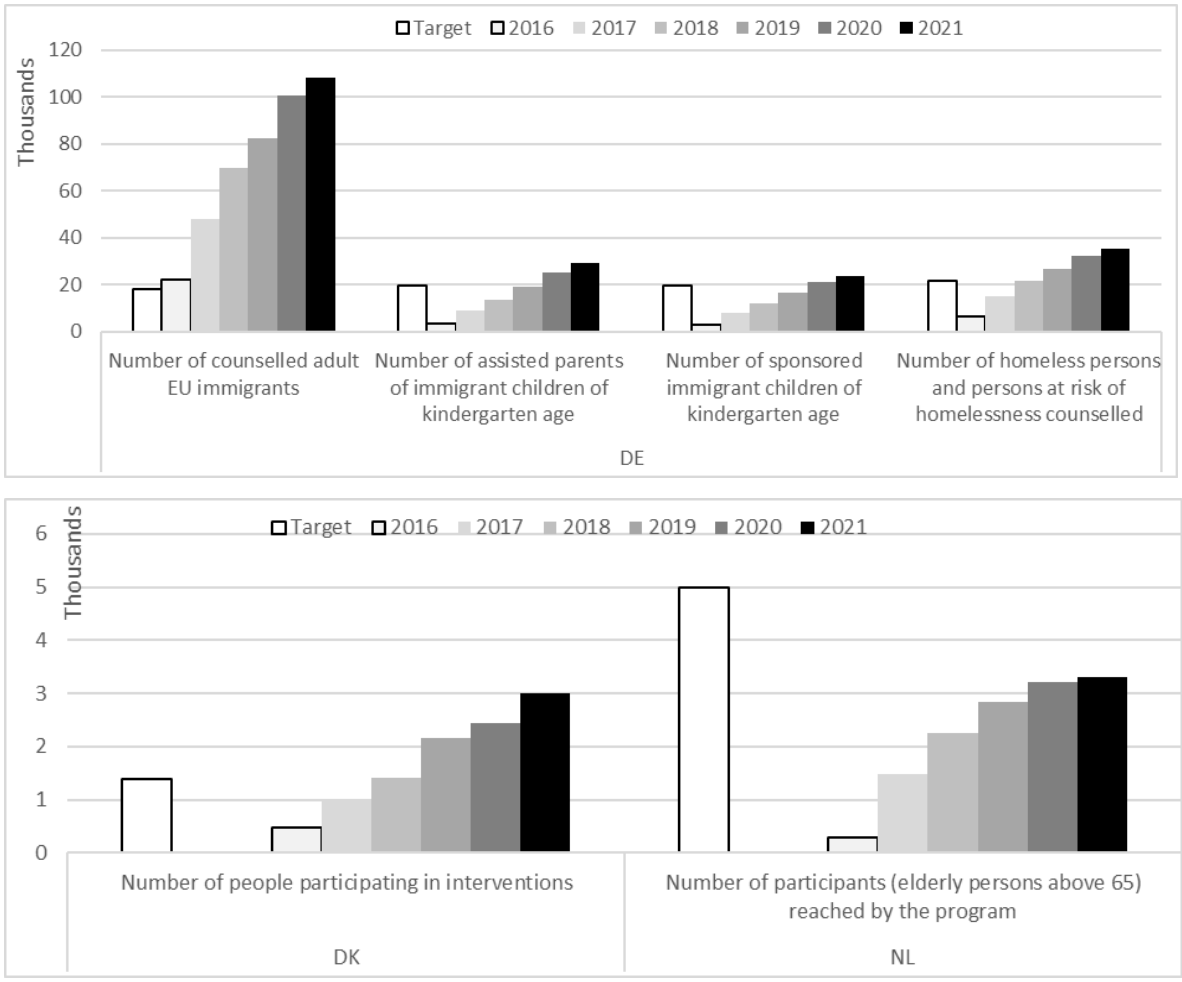
Preskúmanie prístupu Nemecka, Dánska, Holandska a Švédska k sociálnemu začleňovaniu pomáha objasniť ich rozhodnutia týkajúce sa príslušných programov. Na rozdiel od potravinovej podpory a základnej materiálnej pomoci sa prostredníctvom programov sociálneho začlenenia FEAD nemonitoruje vykonávanie na základe spoločných

ukazovateľov. Namiesto toho si krajiny môžu stanoviť vlastné ukazovatele, aby sa na ne mohli zamerať vzhľadom na konkrétne druhy plánovaných opatrení. Možnosti v prípade jednotlivých programov sú podrobnejšie preskúmané ďalej.

- **Nemecko zameriava svoj program na poskytovanie pomoci novoprichádzajúcim štátnym príslušníkom EÚ a ich deťom**, pričom im pomáha pri prístupe k vzdelávaniu v ranom detstve, ako aj na ľudí bez domova, zlepšenie ich prístupu k poradenstvu a podporným opatreniam. Nemecko už v prvom roku programu splnilo svoj cieľ poskytnúť poradenstvo 18 044 prisťahovalcom. Tento počet sa v nasledujúcich rokoch ďalej zvýšil na celkovo viac ako 108 000 prisťahovalcov. Ide o veľké prekročenie cieľa týkajúceho sa počtu dospelých prisťahovalcov, ktorým sa poskytuje poradenstvo. Jeho ďalšie výstupné ciele sa dosiahli nedávno. Napríklad cieľ pre prisťahovalcov s deťmi v predškolskom veku bol dosiahnutý v roku 2020, zatiaľ čo jeho cieľ týkajúci sa ľudí bez domova, ktorým sa poskytlo poradenstvo, bol dosiahnutý v roku 2018 a tento počet sa odvtedy ďalej zvýšil na celkovo viac ako 35 000.
- V Dánsku sa **podpora z FEAD zameriava na ľudí bez domova**. Zameriava sa na nich osvetová podpora, v rámci ktorej sa im poskytuje dočasné ubytovanie, skladovacie zariadenia, ako aj sociálne činnosti a programy na podporu zamestnateľnosti. Dánsko dosiahlo svoj cieľ 1 400 osôb v roku 2018 a do roku 2021 dostalo podporu celkovo 3 016 osôb.
- Holandsko využíva podporu z FEAD na účely sociálneho začlenenia na **podporu starších ľudí s nízkym disponibilným príjmom s cieľom predchádzať sociálnemu vylúčeniu a bojovať s ním**. Deje sa tak prostredníctvom osvetových programov, ktoré sa uskutočňujú najmä v miestnych knižniciach v štyroch najväčších mestách, kde sa organizujú sociálne činnosti a programy. Program stále napreduje k dosiahnutiu svojho cieľa, ktorým je podpora 5 000 osôb; do konca roka 2021 sa pomoc poskytla 3 299 osobám. V ročnej správe o realizácii sa uvádza, že v súvislosti s programom sa rozhodlo o uprednostnení kvality pred kvantitou; v rokoch 2020 a 2021 bolo podporených menej príjemcov, ako sa očakávalo, a to v dôsledku obmedzení súvisiacich s ochorením COVID-19. Tieto obmedzenia mali veľký vplyv na holandskú podporu vzhľadom na jej výhradné zameranie na starších ľudí. Táto skupina bola obzvlášť zraniteľná voči ochoreniu COVID-19, a preto sa im počas pandémie oveľa ťažšie poskytovala pomoc.
- **Vo Švédsku sa z FEAD podporujú sociálne zraniteľné osoby (ľudia bez domova alebo ľudia ohrození bezdomovectvom, migranti, osoby s cudzím pôvodom, menšiny a ženy), ktoré nie sú ekonomicky aktívne a vo Švédsku žijú menej ako tri mesiace**. Kritérium týkajúce sa bydliska zabezpečuje, že FEAD sa zameriava na cieľovú skupinu, na ktorú sa nevzťahuje zákon o sociálnych službách. Cieľom programu je poskytnúť základné informácie o švédskej spoločnosti, ktoré sa zameriavajú na informačné potreby cieľovej skupiny, ako aj cielené informácie o otázkach týkajúcich sa zdravia. Okrem spoločných ukazovateľov neboli na preskúmanie pokroku stanovené žiadne výstupné ciele.

V grafe 9 je zhrnutý pokrok pri dosahovaní cieľov v oblasti ukazovateľov výstupov. Všetky ciele v Nemecku, Dánsku a Holandsku boli splnené do konca roka 2021.

Graf 9. Pokrok pri dosahovaní výstupných cieľov – OP II – Sociálne začlenenie

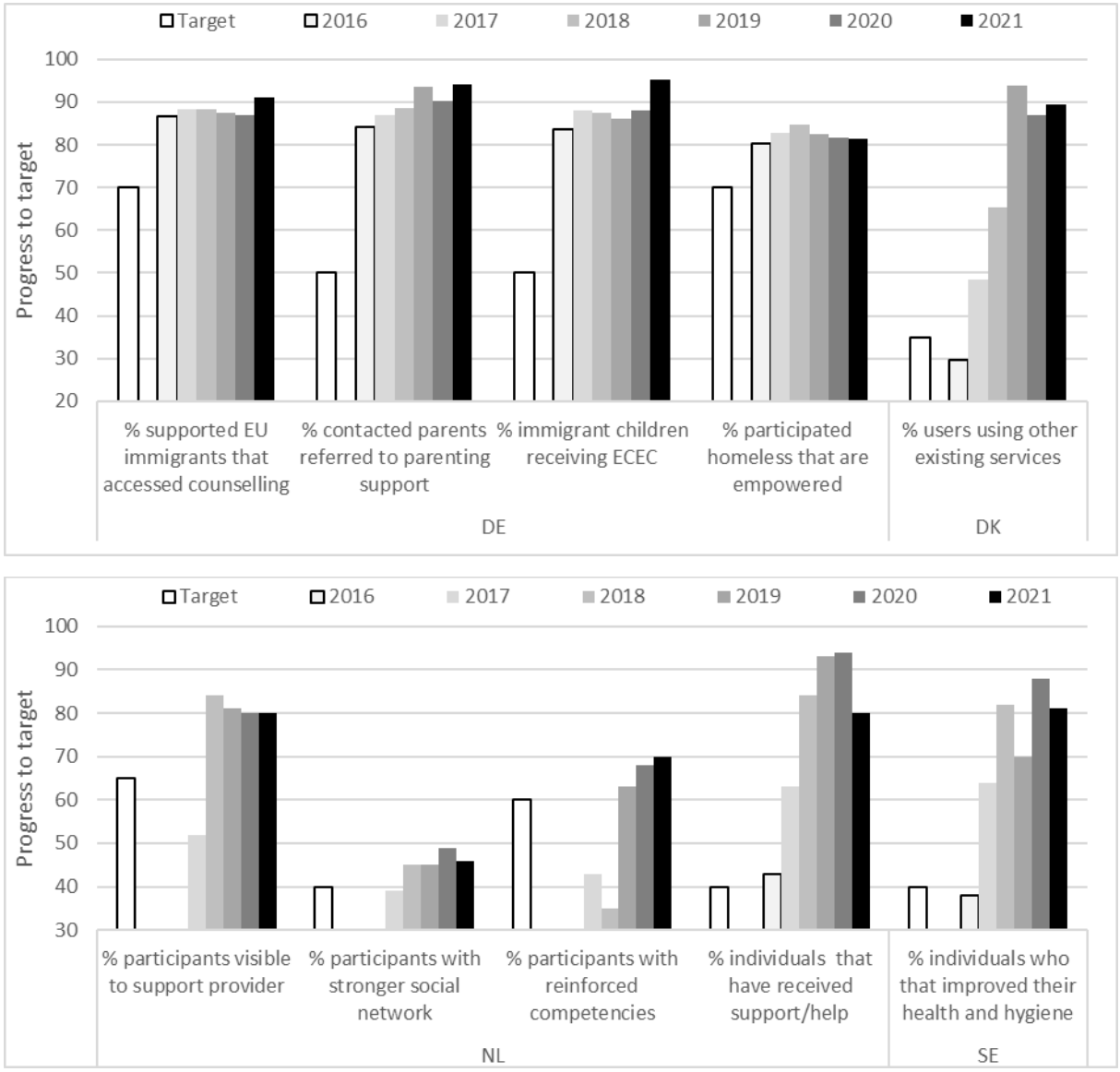
Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

V rámci všetkých štyroch programov sa stanovujú výsledné ciele založené na špecifických zámeroch, ktoré sú uvedené v grafe 9. **Všetky výsledné ciele sa dosiahli bez ťažkostí, často už v prvom roku realizácie**. To vyvoláva niekoľko otázok týkajúcich sa úrovne ambícií v prípade rôznych cieľov.

- V Nemecku **všetky štyri ukazovatele výsledkov konzistentne dosahujú svoje ciele**. Podiel podporovaných prisťahovalcov, ktorí majú prístup k poradenstvu, bol približne 90 % a v roku 2021 sa dokonca zvýšil. Pokiaľ ide o ostatné tri ukazovatele, realizácia viedla k stabilným alebo zlepšujúcim sa výsledkom, čo je výrazne nad rámec stanovených hodnôt.
- V Dánsku **sa podiel používateľov, ktorí využívajú aj iné služby, výrazne zvýšil** od prvých rokov realizácie až po súčasnú úroveň 89 % cielených používateľov. V ročnej správe o realizácii sa to uvádza ako príklad úspešných osvetových činností v rámci prebiehajúcich projektov bez toho, aby sa opisovali konkrétne faktory úspechu.
- V Holandsku **sa bez ťažkostí dosiahli všetky výsledné ciele**, hoci počet účastníkov (výstupy) zaostáva za harmonogramom. Podiel účastníkov, ktorí zostávajú v kontakte s poskytovateľom podpory, majú silnejšie sociálne siete, majú lepšie zručnosti a dostali iné druhy podpory, výrazne presahuje cieľ prakticky v každom roku realizácie.

- Napokon vo Švédsku **sa cieľ stanovený pre počet účastníkov, ktorí zlepšili svoje zdravie a hygienu, dosiahol už v roku 2017**, pričom ide o druhý rok podávania správ o pokroku pri realizácii.

Graf 10. Pokrok pri dosahovaní výsledných cieľov – OP II – Sociálne začlenenie

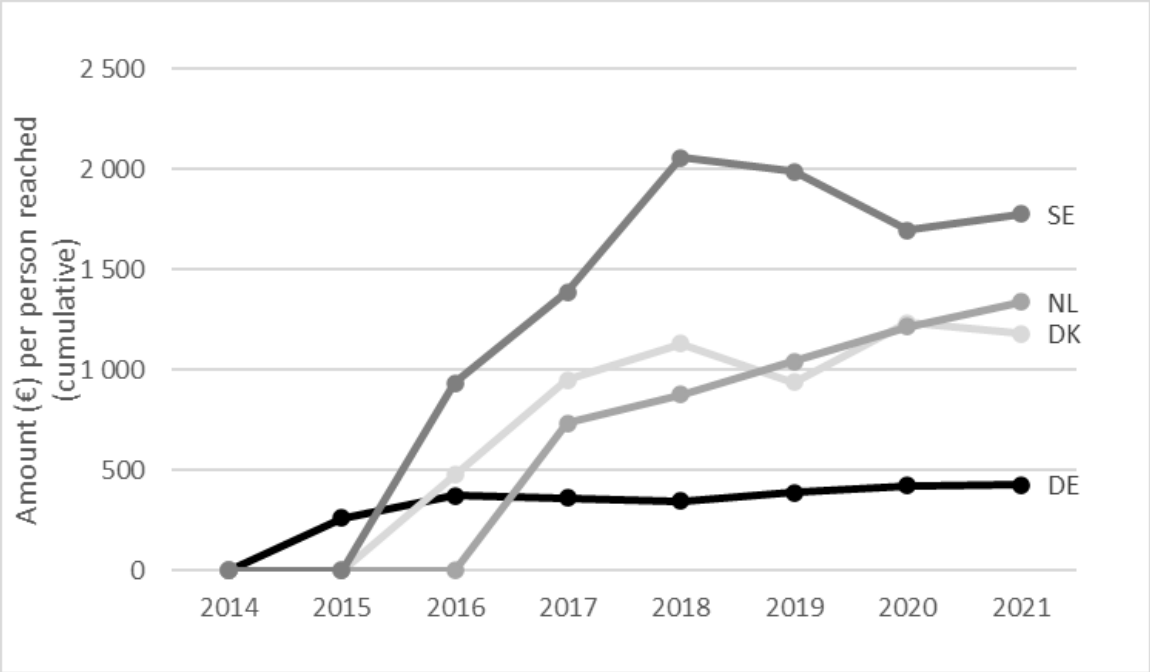

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

Posúdil sa aj vývoj celkových nákladov na osobu, ktorej sa poskytla podpora na účely sociálneho začlenenia (pozri graf 10). Keďže hodnoty vykazované v jednotlivých rokoch sa môžu výrazne líšiť a niekedy sa určité náklady týkajú účasti v rôznych rokoch, analýza sa obmedzuje na kumulatívne jednotkové náklady. V priebehu programov sa vrcholy (alebo minimálne hodnoty) spôsobené rozdielmi v počte osôb alebo vo vykázaných nákladoch stávajú menej pravdepodobnými, pretože sú absorbované celkovými súčtami. **Z tohto preskúmania vyplývajú porovnateľné jednotkové náklady v rámci troch zo štyroch programov sociálneho začlenenia. Nemecko zaznamenalo výrazne nižšie jednotkové náklady (360 EUR) v porovnaní so Švédskom (1 776 EUR), s Holandskom (1 336 EUR) a Dánskom (1 182 EUR).** Tieto rozdiely možno najlepšie vysvetliť rôznymi úrovňami intenzity podpory. Údaje takisto poukazujú na celkový rastúci trend nákladov na osobu

v týchto troch posledných krajinách. V ročných správach o realizácii sa neuvádzajú konzistentné vysvetlenia tohto trendu.

Graf 11. Vzniknuté/vyplatené ročné náklady na jednu osobu, ktorej sa poskytla pomoc – porovnanie podľa členských štátov – OP II – Sociálne začlenenie

Zdroj: ročné správy o realizácii za rok 2021, aktualizované do 15. decembra 2022.

2.3. Všeobecné zásady

V článku 5 nariadenia o FEAD sa stanovuje niekoľko prierezových zásad, ktoré sa musia dodržiavať v rámci všetkých programov FEAD. Od členských štátov sa vyžaduje, aby podávali správy o tom, ako sa tieto zásady zohľadňujú. Najrelevantnejšie sú podrobnejšie opísané ďalej.

Existujú dva hlavné spôsoby, ktorými členské štáty informovali o tom, ako činnosti dopĺňajú existujúce nástroje súdržnosti EÚ a vnútroštátne opatrenia na riešenie materiálnej deprivácie a boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, a to všetko bez dvojitého financovania. Niektoré členské štáty poskytli minimálne informácie o predchádzaní prekrývaniu. Lotyšsko napríklad uvádza, že prijímajúce organizácie musia podpísať vyhlásenie, že nebudú žiadať o podporu z rôznych fondov EÚ na tú istú činnosť. Iné krajiny, napríklad Portugalsko, sa pri zabraňovaní dvojitému financovaniu spoliehajú na jednotné informačné a monitorovacie systémy.

Druhá skupina členských štátov podrobne uviedla, ako ich programy využívajú možné synergie medzi fondmi. Koordinácia medzi ESF a FEAD sa organizuje prostredníctvom inštitucionálnych väzieb medzi zodpovednými riadiacimi orgánmi, ako je účasť v monitorovacom výbore ktoréhokoľvek fondu. Okrem formálnych opatrení riadiace orgány podávajú správy aj o aktívnych komunikačných iniciatívach s cieľom zabezpečiť, aby boli prijímatelia, príjemcovia a vládni partneri informovaní o vykonaných činnostiach.

V rámci niekoľkých konkrétnych projektov sa vynakladala snaha o využitie možných synergií medzi fondmi. Fínsko aj Litva uvádzajú niekoľko projektov ESF navrhnutých ako

doplnkové opatrenia na posilnenie sociálneho začlenenia tých, ktorí takisto dostávajú pomoc z FEAD, a podporujú podobné partnerské organizácie pri organizovaní nadväzujúcich činností. V Poľsku sa v usmerneniach riadiaceho orgánu vyžaduje, aby prijímajúce organizácie poskytovali príjemcom potravinovej pomoci informácie o tom, ako môžu využívať príslušnú podporu z ESF, a aby im pomáhali pri prijímaní týchto opatrení.

Všetky členské štáty uviedli, že zásady rovnakého zaobchádzania so ženami a s mužmi a zabránenie akejkoľvek diskriminácii vo všeobecnosti (článok 5 ods. 11) sa riešia v rámci ich programov FEAD. To je viditeľné napríklad v kritériách výberu partnerských organizácií a projektov. Osvetové stratégie prijaté partnerskými organizáciami na realizáciu projektov sú založené na týchto zásadách. Údaje zozbierané v monitorovacích systémoch umožňujú preskúmať prebiehajúce postupy; Írsko uviedlo, ako sa pri štvrťročnom podávaní správ miestnymi partnerskými organizáciami a počas kontrol na mieste v distribučných centrách skúma demografia vrátane členenia podľa pohlavia.

Pokiaľ ide o kritériá výberu potravinových výrobkov, členské štáty zdôrazňujú, že dodržiavajú objektívne kritériá, ktorými sa zohľadňuje úloha výrobkov pri zabezpečovaní vyváženého stravovania[16]. Belgicko odkazuje na odborné vstupy poskytnuté pri výbere potravinových výrobkov, pričom sa zohľadňujú osobitné potreby príjemcov, ako aj nutričná kvalita, trvanlivosť a glykemický index. Bulharsko sa odvoláva na odporúčania ministerstva zdravotníctva týkajúce sa toho, ako zaručiť vyvážené stravovanie. Španielsko uvádza, že jeho prvoradým cieľom pri výbere základných potravín je čo najviac uspokojiť výživové potreby znevýhodnených ľudí poskytovaním základných živín (bielkoviny, sacharidy, tuky, vláknina, vitamíny a minerály) s čo najväčšou rozmanitosťou a znížiť výživové nedostatky. Fínsko prijíma podobné zásady na základe usmernení svojho štátneho poradného výboru pre výživu. V Chorvátsku musia byť distribuované potraviny v súlade s prísnymi normami kvality, ako sa stanovuje vo vnútroštátnych právnych predpisoch o poľnohospodárstve a potravinách, a musia sa udržateľne vyrábať a spracovávať. Malta využila časť programu potravinovej podpory z FEAD na spustenie kampane na distribúciu ovocia, zeleniny a mlieka školopovinným deťom. Cieľom kampane bolo pomôcť vytvoriť kultúru zdravých a udržateľných stravovacích návykov u malých detí. V Slovinsku boli potraviny vybrané na základe návrhov vybraných partnerských organizácií vrátane základných potravín (ako je mlieko, cestoviny a ryža), pričom boli ďalej doplnené o potraviny darované alebo zakúpené partnerskými organizáciami s cieľom vytvoriť vyvážený a zdravý balíček potravinových výrobkov. Podobne ako uvedené krajiny, aj Slovensko sa riadi žiadosťami partnerských organizácií, pričom zohľadňuje pripomienky úradu verejného zdravotníctva k potrebe dodržiavať odporúčané výživové dávky stanovené v slovenských právnych predpisoch.

Viaceré členské štáty takisto zdôrazňujú znižovanie plytvania potravinami ako hlavnú zásadu. Takéto opatrenie súvisí s cieľom OSN v oblasti udržateľného rozvoja 12.3, ktorý sa zameriava na zníženie plytvania potravinami na osobu do roku 2030 o polovicu, a s iniciatívami EÚ na zníženie plytvania potravinami, ako je stratégia Z farmy na stôl[17]. Všetky uvedené členské štáty už zohľadňujú skúsenosti partnerských organizácií, ktoré im umožňujú poskytovať dodávky potravinových výrobkov, ktoré spĺňajú potreby príjemcov.

---

[16] Článok 5 ods. 13 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 223/2014 z 11. marca 2014 o Fonde európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (Ú. v. EÚ L 72, 12.3.2014, s. 1).

[17] Európska komisia (2020), *Stratégia „z farmy na stôl“ v záujme spravodlivého, zdravého potravinového systému šetrného k životnému prostrediu* [COM(2020) 381 final].

Vybrané potravinové výrobky sa pravidelne menia tak, aby odrážali vyvíjajúce sa potreby alebo praktické **skúsenosti**, ktoré pomáhajú znižovať prípadné plytvanie potravinami. Niekoľko členských štátov prijalo dodatočné opatrenia. Vo Fínsku veľmi záleží na potravinovej bezpečnosti a v krajine sa zohľadňuje preprava vybraných potravín, obmedzená skladovacia kapacita partnerských organizácií a trvanlivosť výrobkov. Z tohto dôvodu Fínsko neponúka čerstvé výrobky ani výrobky, ktoré si vyžadujú prepravu v chladiarenských vozidlách a skladovanie v chladiacich zariadeniach. Slovensko takisto zámerne vyberá výrobky, ktoré sa ľahko skladujú, nevyžadujú osobitné podmienky skladovania a majú dostatočne dlhú trvanlivosť. Írsko má veľmi zaujímavý prístup k plytvaniu potravinami prostredníctvom partnerstva s FoodCloud, neziskovým sociálnym podnikom zriadeným na boj proti plytvaniu potravinami. FoodCloud spája podniky s veľkým objemom nadbytočných potravín s charitatívnymi organizáciami v komunitách po celej krajine. Tým sa zabezpečuje množstvo kvalitných nadbytočných potravinových výrobkov pre konečných príjemcov. Podniky, ktoré darujú potraviny, využívajú zníženie nákladov na zneškodňovanie odpadu a poskytujú zmysluplný a praktický prínos pre spoločnosť.

Ďalším dôležitým prierezovým aspektom, ktorý členské štáty vykázali pri výbere základnej materiálnej pomoci, je pozornosť venovaná klíme a životnému prostrediu. Rakúsko uvádza, že dbalo na nájdenie položiek s dlhou životnosťou, čím sa zvýšilo používanie recyklovaných výrobkov; od roku 2020 sa napríklad všetky batohy a školské tašky vyrábajú z tkanín vyrobených z recyklovaných PET fliaš. Česko takisto uvádza, že jeho výber výrobkov je založený na zásade týkajúcej sa nepoškodzovania životného prostredia, pričom sa programom podporuje recyklácia. Deje sa tak napríklad na základe výberu toaletného papiera vyrobeného zo 100 % recyklovaného materiálu. Rumunsko podobne zdôrazňuje, že venuje pozornosť požiadavkám na balenie hygienických výrobkov distribuovaných v rámci svojich projektov v oblasti základnej materiálnej pomoci. Označovanie týchto výrobkov musí obsahovať informácie o ochrane životného prostredia a recyklácii obalov. Rumunsko takisto venuje osobitnú pozornosť ochrane prírodných zdrojov opätovným používaním drevených paliet, na ktorých sa doručujú potravinové balíčky, a zníženiu spotreby papiera prostredníctvom e-mailovej komunikácie o projektoch.

3. ZÁVERY

V roku 2021 bol FEAD naďalej výrazne ovplyvnený dôsledkami pandémie ochorenia COVID-19. Členské štáty museli prehodnotiť priority programu FEAD, cieľové skupiny, operácie a druhy podpory a zároveň zabezpečiť nepretržitú podporu zraniteľných skupín. Z dodatočného rozpočtu sprístupneného prostredníctvom iniciatívy REACT-EU sa ďalej podporovali iniciatívy zamerané na riešenie vyšších mier neistoty spôsobenej ochorením COVID-19 v celej EÚ. To umožnilo, aby existujúce programy FEAD **ponúkali väčšiu potravinovú podporu a základnú materiálnu pomoc svojim cieľovým skupinám, pričom poskytovali kľúčovú podporu ľuďom, ktorí sa už v neistej situácii nachádzali.** FEAD sa preto ukázal ako dôležitý nástroj na podporu ambícií stanovených v akčnom pláne na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv v záujme zníženia počtu ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Išlo aj o flexibilný spôsob čerpania prostriedkov z dodatočného rozpočtu, ktorý bol sprístupnený v rámci iniciatívy REACT-EU.

V roku 2021 boli ročné vykázané výdavky výrazne vyššie ako v predchádzajúcich rokoch, čím sa zvýšila celková miera plnenia. V roku 2020 bolo vykázaných 525,2 milióna EUR, pričom v roku 2021 došlo v ročných správach o realizácii za rok 2021 k nárastu, na úroveň celkovo 703,9 milióna EUR. Toto zlepšenie v plnení bolo potrebné vzhľadom na celkovú mieru plnenia na konci roka 2021 na úrovni 63 % (3,1 miliardy EUR). Keďže ešte zostávajú dva roky realizácie, v nasledujúcom roku bude potrebná vyššia miera plnenia, aby sa zabránilo zrušeniu viazanosti. Do konca roka 2021 bolo vykázaných celkovo 4,7 miliardy EUR (94 % prideleného rozpočtu) ako schválené rozpočty a prijímatelia vynaložili alebo vyplatili 3,6 miliardy EUR (alebo 72 % prideleného rozpočtu).

Odhadovaný počet príjemcov potravinovej podpory (15 miliónov) a základnej materiálnej pomoci (2,1 milióna) zostal v porovnaní s predchádzajúcim rokom relatívne stabilný. Množstvo potravín v tonách sa od roku 2019 neustále zvyšovalo na takmer 450 000 ton potravín v roku 2021. Celková peňažná hodnota základnej materiálnej pomoci takisto vykazovala rastúci trend a v prípade poskytnutého základného materiálu dosiahla 34,9 milióna EUR. Okrem malého počtu krajín neboli v súvislosti s druhmi príjemcov pozorované žiadne významné zmeny medzi obdobím pred pandémiou a počas nej. To však neznamená, že programy naďalej fungujú rovnako ako pred pandémiou ochorenia COVID-19; v rámci programov sa v skutočnosti vykázala úprava ich cieľových príjemcov, ktorej účelom bolo reagovať na osobitné potreby počas pandémie. To nie je vždy pri porovnaní viditeľné, pretože v niektorých prípadoch bol **rozsah pôsobnosti nanovo vymedzený *v rámci* rovnakého druhu kategórie**. Napríklad sa podpora rozšírila tak, aby sa vzťahovala na existujúcich príjemcov, ako sú deti, starší ľudia a migranti.

Členské štáty vo svojich ročných správach o realizácii uvádzajú, že potenciálny dosah FEAD bol naďalej ovplyvnený kapacitnými problémami partnerských organizácií a logistickými výzvami (doručovanie domov, mobilizácia dobrovoľníkov, identifikácia príjemcov), najmä v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19, ako už bolo uvedené v roku 2020. Miestne prijímajúce organizácie našli spôsoby, ako sa vyrovnať so zavedenými obmedzeniami, a podarilo sa im pokračovať v podpore podobného počtu príjemcov ako v roku 2020. V rámci iniciatív v oblasti sociálneho začlenenia (v prípade programov OP II Nemecka, Dánska, Holandska a Švédska) bol vplyv obmedzení súvisiacich s ochorením COVID-19 výraznejší, najmä preto, že zariadenia používané na účely osvety (knižnice, komunitné centrá atď.) boli počas obmedzení pohybu často povinne zatvárané. Distribúcia

potravín a materiálna pomoc takisto čelili vlastným logistickým výzvam, ktoré sa však nakoniec vyriešili s cieľom pomôcť reagovať na nepretržitý dopyt po podpore a udržať úrovne jej poskytovania podobné ako v predchádzajúcom roku pandémie. Vzhľadom na stabilný počet príjemcov počas obmedzení pohybu v súvislosti s ochorením COVID-19 v roku 2021 možno dospieť k záveru, že tieto výzvy boli kompenzované väčším dopytom spôsobeným pandémiou.

V súvislosti s implementáciou FEAD bude počas posledných dvoch rokov nutné čeliť výzvam. S väčším tlakom na dokončenie projektov a vykázanie všetkých príslušných výdavkov bude implementácia FEAD pravdepodobne ovplyvnená neistotou v súvislosti s možnými zdravotnými obmedzeniami, s migračnými tokmi spôsobenými ruskou útočnou vojnou proti Ukrajine a s ďalšími vonkajšími výzvami.